

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία

**Η Σχέση της Γλώσσας με τη Σκέψη και η Σημασία της για τη
Μετάφραση (Λογοτεχνικών Κειμένων)**

Δανάη Δρίτσα

Ξ2013048

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ:

Νικόλαος Παπαδημητρίου

Γεώργιος Κεντρωτής

ΚΕΡΚΥΡΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

Η Σχέση της Γλώσσας με τη Σκέψη και η Σημασία της για τη
Μετάφραση (Λογοτεχνικών Κειμένων)

"Must a name mean something?" Alice asked doubtfully.

Of course it must," Humpty Dumpty said with a short laugh; "my name means the shape I am - and a good handsome shape it is, too. With a name like yours, you might be any shape, almost."

Lewis Carroll, Through the Looking-Glass

... the past should be altered by the present as much as the present is directed by the past.

T. S. Eliot, Tradition and the Individual Talent

κολάζ: Αντώνης Γκουλιώνης

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....	6
Ορισμοί εννοιών.....	10
A. Θεωρητική προσέγγιση επί τη βάσει των δοκιμίων του Walter Benjamin.....	12
A. 1. Το δοκίμιο «Über Sprache überhaupt und über die Sprache des Menschen».....	12
A. 1. 1. Η Γλώσσα ως έκφραση πνευματικής ουσίας.....	12
A. 1. 2. Το Όνομα, ο Λόγος και η Αποκάλυψη.....	15
A. 1. 3. Το προπατορικό αμάρτημα, η Κρίση και η πολυσχιδία των γλωσσών.....	24
A. 1. 4. Το μέσο είναι το μήνυμα.....	30
A. 2. Το δοκίμιο «Die Aufgabe des Übersetzers».....	31
A. 2. 1. Η μετάφραση ως μορφή σε αντιδιαστολή με άλλες μορφές τέχνης: Η αναγκαιότητα και ο αληθινός σκοπός της.....	31
A. 2. 2. Η υπεριστορική συγγένεια των γλωσσών και η διαφορά μεταξύ ακρίβειας και ομοιότητας στη μετάφραση.....	38
A. 2. 3. Μια άλλη προσέγγιση στις έννοιες της πιστότητας και της ελευθερίας.....	43
A. 2. 4. Το ιδεώδες κάθε μετάφρασης.....	48
B. Η αναζήτηση της Καθαρής Γλώσσας.....	51
B. 1. 1. Οι διάφορες εκφάνσεις της αναζήτησης της Καθαρής Γλώσσας και η θεωρία του Benjamin εντός αυτού του πλαισίου. (Αντί επιλόγου).....	51
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	55

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία επιχειρεί μια σύντομη εξέταση, εν είδει φιλοσοφικής θεωρήσεως, των ιδιαίτερων φύσεων της γλώσσας, της συνειδητής σκέψης, ήτοι εκείνης της συγκροτημένης σε λόγο, και της μετάφρασης, επικεντρωνόμενη στη συνάφεια των δύο πρώτων καθώς και τις συνέπειες αυτής για την τελευταία. Στο πλαίσιό της θα διερευνηθεί η αλληλεξάρτηση γλώσσας και σκέψης και θα εκτιμηθεί η σημασία της εν λόγω σχέσεως τόσο για την πρακτική της μετάφρασης και τη στάση που θα πρέπει να επιδιώκεται απέναντί της, όσο και για την αξία και τον αντίκτυπο του εκάστοτε μεταφραστικού αποτελέσματος και της μετάφρασης της ίδιας ως πράξεως. Όπου μετάφραση εν προκειμένω εννοείται, λόγω του προσανατολισμού της έρευνας στη δημιουργική πλευρά της ανθρώπινης γλωσσικής ικανότητας, η κατεξοχήν δημιουργική μετάφραση, ήτοι η μετάφραση κειμένων λογοτεχνικής φύσεως.

Αφορμή για το εν λόγω εγχείρημα αποτέλεσε η μάλλον διαισθητική υπόθεση ότι ενδιάθετος και εκπεφρασμένος λόγος δεν είναι το ίδιο και το αυτό, ότι δηλαδή η σκέψη η διαμορφωμένη, η εννοιολογική, δεν ταυτίζεται με τη γλωσσική της άρθρωση. Η υπόθεση αυτή απορρέει από τη συχνά ανακύπτουσα δυσκολία έκφρασης, γραπτής ή προφορικής, ιδιαίτερα δε σε περιπτώσεις όπου ο προς έκφραση συλλογισμός αποδεικνύεται απαιτητικός. Προς τη διαμόρφωση της προκείμενης υπόθεσης συνέβαλε και η αίσθηση ότι, παρά την όποια επιτυχία απόδοσης των εκάστοτε εννοουμένων, πάντα κάτι φαίνεται να υπολείπεται των όσων διατυπώθηκαν, την αίσθηση δηλαδή ότι ποτέ δεν εκ-φράζεται πλήρως και επακριβώς εκείνο που εν-νοείται.

Οι σκέψεις αυτές έθεσαν τη βάση για τη διατύπωση των εξής ερωτημάτων: Σκέφτεται ο άνθρωπος με λέξεις ή όχι; Μπορεί άραγε να εκφραστεί πλήρως μέσω της γλώσσας; Αν όχι μήπως στην ποίηση εκφράζεται καλύτερα εκείνο που φαντάζει να υπολείπεται κάθε διατύπωσης ή πρέπει ίσως να αναζητηθεί έξω από τη γλώσσα γενικότερα; Επηρεάζει η γλωσσά τη σκέψη και αν ναι τι σημαίνει η επιρροή αυτή για την κατανόηση ξένων γλωσσών, τη διαπολιτισμική επικοινωνία και τη μετάφραση; Κατά πόσο είναι αυτές εφικτές ή παρακωλύονται από μian ασυμβατότητα σκέψεως μεταξύ των αλλόγλωσσων πολιτισμών; Εν συνεχεία, ποια είναι η επιρροή των μεταφράσεων στη γλώσσα και κατ' επέκταση στη σκέψη των πολιτισμών αποδεκτών τους; Ποια η στάση που οφείλουμε απέναντι στη μετάφραση σε μια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία;

Εκ των ερωτημάτων αυτών, η απάντηση των οποίων και η συνεπακόλουθη εκτίμηση των ιδιαίτερων σχέσεων γλώσσας - σκέψης - μετάφρασης τίθενται ως στόχοι της παρούσας εργασίας, διαφαίνεται η ανάγκη διασαφήνισης και ορισμού κάποιων βασικών εννοιών ώστε να καταστεί εφικτή η διεξαγωγή μιας διεπιστημονικής, φιλοσοφικά προσανατολισμένης έρευνας με απώτερο σκοπό την υιοθέτηση μιας πιο συνειδητοποιημένης και συνεπούς στάσης απέναντι στη μετάφραση.

Ο συλλογισμός που επιχειρεί να κατανοήσει και να δώσει απαντήσεις, στο βαθμό πάντα του εφικτού, στα ερωτήματα αυτά αναπτύσσεται ακολούθως, κατόπιν των εν λόγω ορισμών, εστιάζοντας ως επί το πλείστον σε δύο συναφή με το θέμα πονήματα του Γερμανοεβραίου στοχαστή Walter Benjamin, τα δοκίμια *Über Sprache überhaupt und über die Sprache des Menschen* (1916) και *Die Aufgabe des Übersetzers* (1923).¹ Δοκιμογράφος με ευρύτατη θεματογραφία και πρωτοπόρες ιδέες, ο Walter Benjamin δραστηριοποιείται συγγραφικά την

1 Βοηθητικές για την κατανόηση των προκείμενων δοκιμίων υπήρξαν οι μεταφράσεις «Για τη γλώσσα εν γένει και για τη γλώσσα του ανθρώπου» του Φώτη Τερζάκη και «Η αποστολή του μεταφραστή» του Γιώργου Σαγκριώτη.

ταραχώδη περίοδο του Μεσοπολέμου, τη χαρακτηριζόμενη από την έντονη αστικοποίηση, την έξαρση της τεχνολογίας, την επιτάχυνση του ρυθμού της ζωής και την αναζήτηση αξιών σε έναν κόσμο φαντασμαγορικό, εμπορευματοποιημένο και απομαγευμένο. Στο συγγραφικό του έργο, το οποίο αγγίζει θεματικές όπως η πολιτική, η ιστορία, η αισθητική, οι τέχνες, η φιλοσοφία, η γλώσσα και η μετάφραση, η σκέψη του αναδεικνύεται κρίσιμη για την κατανόηση του νεωτερικού αυτού κόσμου της εποχής του, καθώς και για την αναζήτηση της ουσίας των πραγμάτων και την εύρεση της θέσης του ανθρώπου εντός του. Ως εκ τούτου η σκέψη του αυτή αποδεικνύεται και σήμερα, στον σύγχρονο μετανεωτερικό κόσμο, εξίσου επίκαιρη και μείζονος σημασίας. Ειδικότερα σε ότι αφορά τα αντικείμενα ενδιαφέροντος της παρούσας εργασίας, οι ταχύτατοι ρυθμοί της εποχής που διανύουμε και τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτει η σύγχρονη παγκόσμια κοινωνία εγείρουν ερωτήματα για τη διατήρηση της ποιότητας και της ουσίας της γλώσσας και της μετάφρασης, τα οποία μπορούν να απαντηθούν μόνο υπό το φως μιας συνολικότερης και δη φιλοσοφικής θεωρήσεως αυτών. Υπό αυτό το πρίσμα ο στοχασμός του Benjamin πάνω στα θέματα αυτά παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον και τίθεται εδώ στο επίκεντρο της παρούσας έρευνας. Η άποψή του, άποψη μάλλον μεταφυσική, μη στερούμενη ωστόσο επιστημονικότητας και άμεσα επαληθεύσιμη από την ίδια του τη γραφή, είναι πως εκείνο που κοινοποιείται σε κάθε γλωσσική επιτέλεση είναι πρωτίστως η ίδια η γλωσσική επιτέλεση αυτή και συνεπώς ο τρόπος έκθεσης των εκάστοτε διανοημάτων είναι ουσιώδους σημασίας.

Τα δυο προαναφερθέντα δοκίμια είναι ενδεικτικά αυτής του της θέσης και με προσανατολισμό πλέον συναφή με αυτόν της παρούσας εργασίας, καθώς θεωρούν τη γλωσσική έκφραση ως δηλωτική της ανθρώπινης νόησης και σκέψης και τη θέτουν στο επίκεντρο ενός ευρύτερου φιλοσοφικού στοχασμού περί των ιδεών της γνώσης, της αληθείας

και του όλου. Συντεταγμένα με απόσταση επτά χρόνων μεταξύ τους, συμπληρώνουν το ένα το άλλο επιτρέποντας την καλύτερη κατανόηση της σχετικής θεωρίας του Benjamin και την παρακολούθηση της εξέλιξης της σκέψης του. Για τους σκοπούς της εργασίας τα κείμενα αυτά θα εξετάσουν ξεχωριστά. Αρχικά θα εξεταστεί το *Über Sprache überhaupt und über die Sprache des Menschen* (1916) καθώς, όχι μόνο προηγείται χρονικά και άρα είναι μέρος της πιο πρώιμης σκέψης του συγγραφέα αλλά και εντός αυτού μπορεί να διακριθεί εναργέστερα η σχέση γλώσσας - σκέψης που είναι και το πρώτο ζητούμενό μας. Η έννοια της μετάφρασης στο συγκεκριμένο κείμενο συναντάται μεν αλλά με μια κατά πολύ ευρύτερη σημασία. Το αμέσως μετά εξεταζόμενο κείμενο *Die Aufgabe des Übersetzers* (1923) θίγει και τις τρεις πτυχές της έρευνας μας, δίνοντας όμως μεγαλύτερο βάρος στη μετάφραση, ο προσδιορισμός του έργου της οποίας και η πρόταση μιας γενικής θεωρίας της υπήρξαν και οι λόγοι συγγραφής του. Σημαντική στο δοκίμιο αυτό είναι σύγκριση μεταξύ λογοτεχνικής συγγραφής και μετάφρασης ως διακριτών, μα συναφών μορφών τέχνης.

Κατόπιν της αναλυτικότερης αυτής προσέγγισης του θέματος μέσω της εξέτασης της συλλογιστικής και των ιδεών που αναπτύσσονται στα εν λόγω κείμενα, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις διάφορες εκφάνσεις της ευρείας αναζήτησης της Καθαρής Γλώσσας μετά τον πύργο της Βαβέλ, μέσω τοποθετήσεων περί αυτής των Eco και Borges και θα αποπειραθούμε τον εντοπισμό της θέσης της εδώ εξεταζόμενης γλωσσικής θεωρίας του Benjamin εντός του πλαισίου αυτού με σκοπό την εξαγωγή των τελικών μας συμπερασμάτων.

Ορισμοί εννοιών

Για την απόδοση των ορισμών των κύριων εννοιών της παρούσας εργασίας βασιστήκαμε ως επί το πλείστον στις, σχετικές με την προσέγγιση μας, ερμηνείες των αντίστοιχων λημμάτων των λεξικών «*Μέγα Λεξικόν Όλης Της Ελληνικής Γλώσσης*» του Δ. Δημητράκου, «*Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*» του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη και «*Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσης*» των Liddell & Scott. Επελέγησαν μη ειδικά λεξικά της ελληνικής καθώς, λόγω του φιλοσοφικού προσανατολισμού της έρευνας και της ήδη απαιτητικής ορολογίας που εισάγεται από τον Benjamin, θεωρήθηκε προτιμητέο οι βασικές έννοιες που θα μεταχειριζόμαστε εμείς να διατηρηθούν όσο το δυνατόν πιο απλές. Για ορισμένες ωστόσο εξ αυτών, οι οποίες, άμεσα σχετιζόμενες με το γνωστικό μας αντικείμενο, έχρηζαν περαιτέρω προσδιορισμού, βασιστήκαμε επιπλέον σε σχετική θεωρητική βιβλιογραφία.

γλώσσα: Ως γλώσσα νοείται εδώ το εκάστοτε ρηματικό σημειοσύστημα που μεταχειρίζονται οι ομού κατέχοντες τον κώδικά² του για τη μεταξύ τους συνεννόηση, ήτοι ως μέσο έκφρασης και επικοινωνίας τους. (Κεντρωτής, *Στις Κερκίδες του λόγου* 15, 19, 95 - 96 και 98-99) (Δημητράκος, Δ: 1653)

λόγος: Η ικανότητα του ανθρώπου να ομιλεί και να διατυπώνει τις εννοήσεις του, διακρινόμενη εδώ από τις δύο εκφάνσεις της, τον **ενδιάθετο** και τον **εκφερόμενο/εκπεφρασμένο** λόγο. (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 860)

2 Με τον όρο κώδικας εννοείται εδώ, καταπώς προκύπτει από το κείμενο «Το ποδόσφαιρο είναι γλώσσα με δικούς της ποιητές και πεζογράφους», το σύνολο της γνώσης των στοιχείων που απαρτίζουν ένα σημειοσύστημα, καθώς και των αυστηρών και γενικών-αφηρημένων κανόνων που διέπουν αυτό, το οποίο απαιτείται για τη μετάδοση (κωδίκευση) και κατανόηση (αποκωδίκευση) μηνυμάτων παραχθέντων δια της χρήσεως του σημειοσυστήματος αυτού.

ενδιάθετος λόγος (ratio): εσωτερικό (νοητικό δηλαδή) σύστημα συγκρότησης των ιδεών, ο λογισμός που φανερώνεται εν τω λέγειν, η δύναμη του νου που διαφαίνεται στον λογικό ειρμό της εκάστοτε φράσεως. (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 465) (Δημητράκος, Θ: 4369)

εκφερόμενος/εκπεφρασμένος λόγος (oratio): Κάθε φράση (γραπτή ή προφορική) φέρουσα νόημα, η διατύπωση διανοημάτων. (Δημητράκος, Θ: 4368) (Liddell & Scott)

νόηση (το νοεῖν): η δια νου σύλληψη - αντίληψη του κόσμου. (Δημητράκος, Ι: 4934) (Liddell & Scott)

σκέψη: η βασική νοητική δραστηριότητα που συμπεριλαμβάνει όλα τα φαινόμενα του ανθρώπινου πνεύματος· η ικανότητα συνδυασμού των ιδεών, η δια νου εξέταση - διανόηση. (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 1217) (Δημητράκος, ΙΓ: 6558)

μετάφραση: πράξη λόγου που συνιστά επαναδιατύπωση σε ορισμένη γλώσσα (γλώσσα στόχο) κειμένου συντεταγμένου σε κάποια άλλη (γλώσσα αφετηρία). Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας με τον όρο αυτό νοείται αποκλειστικά η μετάφραση κειμένων λογοτεχνικής φύσεως, ιδωμένης αυτής ως διακριτού γένους μεταφοράς γλωσσικού υλικού, την οποία και εξετάζουμε εν προκειμένω. (Κεντρωτής, *Στις Κερκίδες του Λόγου* 105, 112 - 115 και 123) (Δημητράκος, Θ: 4636)

A. Θεωρητική προσέγγιση επί τη βάσει των δοκιμίων του Walter Benjamin

A. 1. Το δοκίμιο «Über Sprache überhaupt und über die Sprache des Menschen»

A. 1. 1. Η Γλώσσα ως έκφραση πνευματικής ουσίας

Εκκινώντας λοιπόν την εξέταση του εν λόγω δοκιμίου, πρωτεύουσας σημασίας για την κατανόηση του συλλογισμού που αναπτύσσεται σε αυτό είναι η διευκρίνιση της έννοιας της γλώσσας, όπως αυτή εμφανίζεται στο πλαίσió του, και η διάκρισή της, στο βαθμό που απαιτείται προκειμένου να αποφευχθούν συγχύσεις, από εκείνη που ορίσθηκε ανωτέρω και την οποία μεταχειριζόμαστε και εξετάζουμε στην παρούσα εργασία. Ως γλώσσα (*Sprache*) εν προκειμένω δεν νοείται κάποιο κατά σύμβαση χρησιμοποιούμενο ρηματικό σημειοσύστημα αλλά κάθε κοινοποίηση πνευματικών περιεχομένων, φυσική και αναγκαία εκδήλωση μιας εγγενούς τάσης που ωθεί προς αυτήν. *Sprache bedeutet in solchem Zusammenhang das auf Mitteilung geistiger Inhalte gerichtete Prinzip ... Mit einem Wort: jede Mitteilung geistiger Inhalte ist Sprache ... (140)* Ως τέτοια λοιπόν η γλώσσα, όπως ήδη υποδηλώνεται άλλωστε από τον τίτλο του δοκιμίου, δεν αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο του ανθρώπου. Τα πάντα μετέχουν αυτής της γλώσσας εν γένει (*Sprache überhaupt*), έχουν δηλαδή με την έννοια αυτή τη γλώσσα τους, καθώς είναι στη φύση όλων τους να κοινοποιούν το πνευματικό τους περιεχόμενο. *Das Dasein der Sprache erstreckt ... sich auf schlechthin alles. (140) Es gibt kein Geschehen oder Ding weder in der belebten noch in der unbelebten Natur, das nicht in gewisser Weise an der Sprache teilhätte, denn es ist jedem wesentlich, seinen geistigen Inhalt mitzuteilen. (140 - 141).*

Καθώς εύκολα γίνεται λοιπόν μέχρις εδώ αντιληπτό, αφού κάθε κοινοποίηση πνευματικού περιεχόμενου θεωρείται υπό το πρίσμα αυτό γλώσσα, στη γλώσσα αυτή θα πρέπει να συγκαταλέγεται κάθε κοινοποιούσα πνευματικό περιεχόμενο έκφραση, της καθ' ημάς γλώσσας στη χρήση - πραγμάτωσή της συμπεριλαμβανομένης. *Nur soviel ist richtig, dass in dieser Terminologie jeder Ausdruck, sofern er eine Mitteilung geistiger Inhalte ist, der Sprache beigezählt wird. (141)* Εκείνο που ίσως χρήζει ωστόσο κάποιας περαιτέρω διευκρίνισης είναι πως κάθε τέτοια έκφραση εντάσσεται στη γλώσσα αυτή, νοείται δηλαδή ως γλωσσική ουσία (*sprachliches Wesen*), ιδωμένη μόνον ως άμεση έκφραση εκείνου που κοινοποιεί, δηλαδή ως έκφραση της εντός της κοινοποιούμενης πνευματικής ουσίας και μόνον. (*geistiges Wesen*). *Und allerdings ist der Ausdruck seinem ganzen und innersten Wesen nach nur als Sprache zu verstehen; andererseits muss man, um ein sprachliches Wesen zu verstehen, immer fragen, für welches geistige Wesen es denn der unmittelbare Ausdruck sei. (141)* Εκ της διευκρινίσεως αυτής καθίσταται λοιπόν σαφές πως εκείνο που κάθε φορά κοινοποιείται, η πνευματική ουσία, διακρινόμενη μεν ως ουσία από εκείνην που κάθε φορά την κοινοποιεί, τη γλωσσική, *Damit ist es zunächst selbstverständlich, dass das geistige Wesen, das sich in der Sprache mitteilt, nicht die Sprache selbst, sondern etwas von ihr zu Unterscheidendes ist. (141)* εκφράζεται δε μόνον άμεσα, δύναται δηλαδή να κοινοποιηθεί μόνον εντός αυτής, και τούτο μάλιστα μόνο στον βαθμό που συμπίπτει με αυτήν, ώστε εντασσόμενη σε αυτή να καθίσταται κοινοποιήσιμη. *Was an einem geistigen Wesen mitteilbar ist, das ist sein sprachliches Wesen. Die Sprache teilt also das jeweilige sprachliche Wesen der Dinge mit, ihr geistiges aber nur, sofern es unmittelbar im sprachlichen beschlossen liegt, sofern es mitteilbar ist. (142)*

Η εν λόγω διαπίστωση αποδεικνύεται μείζονος σημασίας για την ορθή προσέγγιση του πρώτου σκέλους των ζητούμενων της έρευνάς μας. Σε πρώτη ανάγνωση, ερχόμενη σε συμφωνία με την αρχική μας υπόθεση, δεν ταυτίζει τη γλωσσική έκφραση, τον εκφερόμενο δηλαδή σε ορισμένο ρηματικό σημειοσύστημα λόγο, με εκείνο το οποίο αυτή καλείται να εκφράσει, επισημαίνοντας μάλιστα το μη δεδομένο της πλήρους εκφράσεως αυτού. Παράλληλα όμως εφιστά και την προσοχή μας στην αναφορική λειτουργία της καθ' ημάς γλώσσας στη χρήση της, η οποία, καθώς επισημαίνεται, επ' ουδενί μπορεί να θεωρηθεί έκφραση πνευματικής ουσίας, μιας και η πνευματική ουσία εκφράζεται μόνον άμεσα. Ως εκ τούτου, οδηγούμαστε λοιπόν στο συμπέρασμα πως ο άνθρωπος όχι μόνον δεν δύναται να εκφραστεί πλήρως μέσω της γλώσσας, όταν ως έκφραση εννοείται η κοινοποίηση της πνευματικής του ουσίας, αλλά και στον βαθμό που εκφράζεται χρησιμοποιώντας την εκάστοτε γλώσσα του, η έκφραση του αυτή εντοπίζεται άμεσα στα ίδιους τους παραχθέντες από αυτόν λόγους και όχι στη σημασία αυτών, στην ίδια τη χρήση - πραγμάτωση της γλώσσας του αυτής και όχι σε όσα αναφέρεται μέσω εκείνης. ... *die deutsche Sprache z. B. ist keineswegs der Ausdruck für alles, was wir durch sie – vermeintlich – ausdrücken können, sondern sie ist der unmittelbare Ausdruck dessen, was sich in ihr mitteilt.* (141)

Αυτά συνεπάγεται, για την καθ' ημάς γλώσσα και τον τρόπο με τον οποίο αυτή, στη χρήση της πάντα, μπορεί να θεωρηθεί κοινοποίηση πνευματικής ουσίας, η αναγνώριση της αμεσότητας ως ιδιότητας κάθε πνευματικής κοινοποιήσεως και, δια τούτου, ως κύριου γνωρίσματος της κατά Benjamin γλώσσας εν γένει. Συνοψίζοντας τώρα τα όσα έχουν αναφερθεί ως εδώ για τη γλώσσα αυτή και εστιάζοντας ακριβώς σε αυτό της γνώρισμα, θα μπορούσε πλέον να ειπωθεί πως ως γλώσσα νοείται, στην εν λόγω θεωρία του Benjamin, ό,τι κοινοποιεί, εκφράζει δηλαδή άμεσα, την κοινοποιήσιμη πνευματική ουσία των πραγμάτων,

ήτοι τη γλωσσική τους ουσία. *Die Sprache teilt das sprachliche Wesen der Dinge mit. (142)* Η γλωσσική ουσία όμως του εκάστοτε πράγματος είναι με τη σειρά της εκείνο που κοινοποιεί την κοινοποιήσιμη πνευματική ουσία του πράγματος αυτού. Συνεπώς η γλωσσική ουσία κάθε πράγματος είναι κατά τον Benjamin άμεσα η ίδια του η γλώσσα, κοινοποιούσα εντός της τον ίδιο της τον εαυτό. *Das sprachliche Wesen der Dinge ist ihre Sprache. ... Nicht, was an einem geistigen Wesen mitteilbar ist, erscheint am klarsten in seiner Sprache, ... sondern dieses Mitteilbare ist unmittelbar die Sprache selbst. ...jede Sprache teilt sich in sich selbst mit ... (142)* Αυτή είναι και η επιτομή εκείνου που εννοείται όταν γίνεται αναφορά στην αμεσότητα ως γνώρισμα της γλώσσας εν γένει (ως γνώρισμα δηλαδή κάθε κατά Benjamin γλώσσας), γνώρισμα που την καθιστά αυτομάτως και άπειρη, μιας και, κοινοποιούσα αυτή τον ίδιο της τον εαυτό και μόνον, τίποτα εξωγενές ως προς αυτήν δεν μπορεί να την περιορίσει. *Denn gerade, weil durch die Sprache sich nichts mitteilt, kann, was in der Sprache sich mitteilt, nicht von außen beschränkt oder gemessen werden, und darum wohnt jeder Sprache ihre inkommensurable einziggeartete Unendlichkeit inne. (143)*

Α. 1. 2. Το Όνομα, ο Λόγος και η Αποκάλυψη

Εστιάζοντας τώρα στον άνθρωπο, είναι πλέον φανερό από τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω πως, μιας και ως γλώσσα του στο εν λόγω δοκίμιο δεν νοείται παρά η γλωσσική του ουσία, η γλώσσα του αυτή δεν μπορεί να συμπίπτει με την καθ' ημάς γλώσσα στη χρήση - πραγμάτωσή της. *Das sprachliche Wesen der Dinge ist ihre Sprache; dieser Satz auf den Menschen angewandt besagt: Das sprachliche Wesen des Menschen ist seine Sprache. (143)* Η κατά Benjamin γλώσσα του ανθρώπου δηλαδή δεν είναι ο εκπεφρασμένος από τον άνθρωπο, σε ορισμένο ρηματικό σημειοσύστημα, λόγος αυτός καθ' αυτός, παρά εντοπίζεται στον λόγο ως πράξη, ως άμεση έκφραση, και συγκεκριμένα στο γεγονός πως ο άνθρωπος

εκφράζεται σε λέξεις, εκφράζεται δηλαδή ονομάζοντας τα πράγματα. *Der Mensch teilt also sein eignes geistiges Wesen (sofern es mitteilbar ist) mit, indem er alle anderen Dinge benennt. Das sprachliche Wesen des Menschen ist also, dass er die Dinge benennt. (143)* Το Όνομα των πραγμάτων είναι επομένως εν προκειμένω η γλώσσα του ανθρώπου. Τούτο βέβαια καθίσταται, σύμφωνα με τον Benjamin, εφικτό μόνον διότι τα πράγματα άπαντα κοινοποιούνται σε αυτόν, ο οποίος συλλαμβάνοντας τις κοινοποιήσεις τους, ήτοι τις γλωσσικές τους ουσίες, εκφράζεται ονομάζοντάς τα. *Wem teilt die Lampe sich mit? Das Gebirge? Der Fuchs? – Hier aber lautet die Antwort: dem Menschen. Zudem: wenn Lampe und Gebirge und der Fuchs sich dem Menschen nicht mitteilen würden, wie sollte er sie dann benennen? Aber er benennt sie; er teilt sich mit, indem er sie benennt. (143)* Ως εκ τούτου προκύπτει λοιπόν πως το σύνολο των γλωσσικών ουσιών των πραγμάτων, η κατά Benjamin γλώσσα στην ολότητά της, αποτελεί την πνευματική ουσία του ανθρώπου, την οποία ο ίδιος κοινοποιεί και μάλιστα καθολοκληρίαν (καθότι πλήρως γλωσσική και άρα πλήρως κοινοποιήσιμη) εντός της γλώσσας του, δηλαδή του Ονόματος. *Im Namen ist das geistige Wesen, das sich mitteilt, die Sprache. Der Name als Erbteil der Menschensprache verbürgt also, daß die Sprache schlechthin das geistige Wesen des Menschen ist; und nur darum ist das geistige Wesen des Menschen allein unter allen Geisteswesen restlos mitteilbar. (144)*

Ειδομένης δηλαδή της ανθρώπινης νόησης, του συνόλου των ανθρωπίνως δυνατών νοητικών συλλήψεων των πραγμάτων, ως της πνευματικής ουσίας του ανθρώπου εν το συνόλω της, το Όνομα παρουσιάζεται εδώ ως άμεση και εντελής έκφραση αυτής. Και τούτο διότι στη μεταφυσική σφαίρα που έχουμε εισέλθει, μιας και ο άνθρωπος εκλαμβάνεται ως ο πλήρως νοών, ο συλλαμβάνων άπασες τις γλώσσες των πραγμάτων, η γλώσσα αυτού, το Όνομα, αναδεικνύεται στη μια αληθινή, την Καθαρή Γλώσσα, εντός της οποίας καταλήγουν

να εκφράζονται βρίσκοντας την πλήρωσή τους όλες οι υπόλοιπες. *Der Mensch ist der Nennende, daran erkennen wir, dass aus ihm die reine Sprache spricht. Alle Natur, sofern sie sich mitteilt, teilt sich in der Sprache mit, also letzten Endes im Menschen. (144) Der Name ist aber nicht allein der letzte Ausruf, er ist auch der eigentliche Anruf der Sprache. (145)* Αναγνωρίζεται δηλαδή ως η τέλεια γλώσσα στην οποία, κοινοποιώντας ο άνθρωπος πλήρως την πνευματική του ουσία, ήτοι σύνολο των εννοήσεών του, κατονομάζει (και τοιουτοτρόπως κοινοποιεί) παράλληλα και άπαντα τα πράγματα. *So gipfeln im Namen die intensive Totalität der Sprache als des absolut mitteilbaren geistigen Wesens und die extensive Totalität der Sprache als des universell mitteilenden (benennenden) Wesens. Der Mensch allein hat die nach Universalität und Intensität vollkommene Sprache. (145)* Στο Όνομα, άπαντα εκφράσιμα εκφράζονται άμεσα, σε ένα, και έτσι ο άνθρωπος δεν εκφράζει τίποτα έμμεσα. Τούτο λοιπόν συνεπάγεται (δεδομένου πως ότι πνευματικό κοινοποιείται μόνον άμεσα) την τελειότητα του Ονόματος ως εκφράσεως της πνευματικής του ουσίας, ως εκφράσεως δηλαδή του συνόλου των συλλήψεών του.

Δεδομένου λοιπόν πως το Όνομα αποτελεί την τέλεια έκφραση της ανθρώπινης νόησης, ως πνευματικής ουσίας του ανθρώπου εν το συνόλω της, ας μας επιτραπεί στο σημείο αυτό, εκλογικεύοντας κατά τι τη θέση αυτή, να εξετάσουμε τη σημασία της για την ανθρώπινη σκέψη. Αυτή με τη σειρά της, ούσα η κύρια γνωστή, συνειδητή δηλαδή, εκδήλωση της ανθρώπινης νόησης, θα πρέπει να εκληφθεί εδώ ως η, επιμέρους μεν, εκφράσιμη στην καθ' ημάς γλωσσική κατάσταση του ανθρώπου δε, ανθρώπινη πνευματική ουσία. Έχοντας ήδη εξασφαλίσει ανωτέρω τη διάκριση μεταξύ πνευματικής ουσίας και εκφράσεως αυτής, καθίσταται πλέον φανερό πως ο άνθρωπος δεν μπορεί να σκέφτεται με λέξεις παρά μάλλον, καθώς υποδηλώνει η περί Ονόματος επιχειρηματολογία, σε λέξεις. Η σκέψη του δηλαδή, ως

πνευματική του ουσία, δεν συνίσταται από τις λέξεις που καλούνται να την εκφράσουν παρά πρέπει να συνίσταται/εντοπίζεται σε αυτές. Καθώς όμως ο άνθρωπος έχει απολέσει το Όνομα, την τέλεια, καθόλα άμεση έκφρασή του, την έκφραση δηλαδή την απολύτως συμπίπτουσα με την πνευματική του ουσία και ως εκ τούτου μη χρησιμοποιούμενη από αυτόν ως μέσο αναφοράς σε κάτι, είναι ευνόητο πως οι λέξεις που χρησιμοποιεί πλέον για να εκφραστεί δεν μπορεί να συμπίπτουν με την πνευματική του ουσία. Συνεπώς η σκέψη, καθότι πνευματική του ουσία, δεν συνίσταται στις λέξεις που ο άνθρωπος χρησιμοποιεί για να την εκφράσει αυτές καθ' αυτές, καθώς η ίδια η χρήση αυτών συνεπάγεται τη μη πνευματική, οργανική φύση τους, παρά εκτυλίσσεται και συγκροτείται εντασσόμενη στο εννοιολογιστικό πλαίσιο που αυτές του παρέχουν, ώστε να καταστεί εκφράσιμη μέσω αυτών από την εκάστοτε επιλογή και χρήση τους. Ο άνθρωπος λοιπόν δεν εκφράζεται πλέον καθόλα άμεσα, παρά μέσω της καθ' ημάς γλώσσας του, και είναι ακριβώς αυτό το περιορισμένο έννοιολογιστικό πλαίσιο των λέξεων που αυτή διαθέτει, η ίδια η οργανική φύση της, που καθιστά πεπερασμένη την παρούσα γλωσσική του έκφραση και ως εκ τούτου ανεπαρκή για να εκφράσει εντός της την απειρότητα των συλλήψεων του.

Εκ της συνειδητοποίησης αυτής, εύλογα γεννάται εδώ κάποια αμφιβολία για το βιώσιμο της πλήρους εκφράσεως του ανθρώπου στην παρούσα κατάστασή του, καθώς επίσης και η σκέψη πως ίσως η έκφραση του αυτή πρέπει πλέον να αναζητηθεί πέραν του λόγου του, κάπου εξωγλωσσικά όπου δεν περιορίζεται από την προαναφερθείσα οργανική και άρα ανεπαρκή φύση της εκάστοτε γλώσσας του. Μια τέτοια προσέγγιση όμως θα στερούταν της πραγματικής αξίας εκείνου που επιδιώκει να καταδείξει αναφερόμενος στο Όνομα ο Benjamin, το οποίο και επισημαίνει περαιτέρω εν συνεχεία, θεωρώντας πλέον το πνευματικό *Είναι εν γένει καθολοκληρίαν γλωσσικό, ήτοι κοινοποιήσιμο. *Angesichts dieser Erkenntnis ist**

nun ohne Gefahr der Verwirrung eine Frage möglich ... Ob nämlich das geistige Wesen ... überhaupt in sprachtheoretischer Hinsicht als sprachliches zu bezeichnen ist. (145) Τη θέση αυτή παίρνει το ελεύθερο να υιοθετήσει και να εξετάσει από αμιγώς γλωσσοθεωρητική σκοπιά και τούτο μόνον καθώς έχει πρώτα διασαφηνίσει την τελειότητα της γλώσσας του ανθρώπου και την υπεροχή της έναντι όλων των υπολοίπων.

Ο συλλογισμός του λοιπόν μετατρέπεται εφεξής από «Ό,τι πνευματικό δύναται ο άνθρωπος να συλλάβει, εκφράζεται πλήρως μόνο χάρη στο λόγο του», σε «Ό,τι πνευματικό, ο άνθρωπος δύναται να το συλλάβει και τούτο εκφράζεται πλήρως μόνο χάρη στο λόγο του». Πιο συγκεκριμένα για τη θεωρία του, η ταύτιση αυτή πνευματικής και γλωσσικής ουσίας συνεπάγεται αυτομάτως πως η γλώσσα κάθε πράγματος συνίσταται στο πράγμα το ίδιο, καθώς αυτό μετατρέπεται πλέον στο μέσο εντός του οποίου κοινοποιείται η πνευματική του ουσία στην ολότητα της, ή μάλλον ορθότερα στο μέσο εντός του οποίου κοινοποιείται, ως πνευματική του ουσία, η γλωσσική του ουσία, η γλώσσα του. *Wenn das geistige Wesen mit dem sprachlichen identisch ist, so ist das Ding seinem geistigen Wesen nach Medium der Mitteilung, und was sich in ihm mitteilt, ist – gemäß dem medialen Verhältnis – eben dies Medium (die Sprache) selbst. (145)* Ως εκ τούτου, οι κατά Benjamin γλώσσες, καθότι κοινοποιούσες όλες τους την πλήρως κοινοποιήσιμη πνευματική ουσία των πραγμάτων, κοινοποιούσες εν ολίγοις την ίδια τη δυνατότητα των πραγμάτων προς κοινοποίηση, δεν διαφέρουν πλέον παρά, βαθμιαία, ως προς την πυκνότητα των κοινοποιήσεών τους σε πνεύμα. *Einen Inhalt der Sprache gibt es nicht; als Mitteilung teilt die Sprache ein geistiges Wesen, d. i. eine Mitteilbarkeit schlechthin mit. Die Unterschiede der Sprachen sind solche von Medien, die sich gleichsam nach ihrer Dichte, also graduell, unterscheiden; (145 -146)* Όσο μεγαλύτερη η πυκνότητα αυτή, όσο πνευματικότερο δηλαδή είναι κάτι, τόσο πιο

κοινοποιήσιμο, τόσο πληρέστερη εν ολίγοις ως έκφραση είναι η γλώσσα του. *Denn hier lautet die Thesis: je tiefer, d. h. je existenter und wirklicher der Geist, desto aussprechlicher und ausgesprochener ...* (146) Και σε αυτό ακριβώς είναι που εντοπίζεται πλέον για τον Benjamin η τελειότητα του ανθρώπινου λόγου, δηλαδή του Ονόματος, ως της πλέον πνευματικής γλώσσας.

Η προκείμενη κρίση καθίσταται σαφέστερη καθώς ο Benjamin προχωρά στη συσχέτιση της με τη θρησκευτική φιλοσοφία. Σύμφωνα με αυτήν, γενηθείσα όλη η υπόλοιπη φύση δια του δημιουργικού Λόγου του Θεού, *Gott sprach – und es geschah –* (148) ήτοι τη γλωσσική ουσία Αυτού, *... und Gottes sprachliches Wesen ist das Wort.* (149) το ύψιστο Πνεύμα, ακτινοβολεί, κοινοποιεί δηλαδή τον Λόγο αυτό εντός της και εκ της κοινοποιήσεώς της αυτής ο άνθρωπος οδηγείται στο Όνομα και τη Γνώση της. *In demselben Kapitel ... spricht aus dem Dichter die Erkenntnis, dass nur das Wort, aus dem die Dinge geschaffen sind, ihre Benennung dem Menschen erlaubt ...* (152) *weil die Sache an sich kein Wort hat, geschaffen ist sie aus Gottes Wort und erkannt in ihrem Namen nach dem Menschenwort.* (150) Και τούτο διότι, πλασμένος αυτός κατ' εικόνα Θεού *Gott schuf ihn sich zum Bilde.* (149) και όχι από τον δημιουργικό Του Λόγο, ο Λόγος αυτός του εμφυσήθηκε, θεία πνοή, του δόθηκε ως πνεύμα του και γλώσσα του συνάμα. *Gott hat den Menschen nicht aus dem Wort geschaffen ... sondern im Menschen entließ Gott die Sprache, die ihm als Medium der Schöpfung gedient hatte, frei aus sich.* (149) *Dieses symbolische Faktum spricht die Bibel aus, indem sie sagt, dass Gott dem Menschen den Odem einblies: das ist zugleich Leben und Geist und Sprache.* (147) Έτσι, τον συλλαμβάνει εντός της πλάσης και φέροντας, μόνος αυτός εντός της, λόγο δικό του, την ικανότητα του φθέγγεσθαι, τον κοινοποιεί ρητώς, ως Είναι. Εξ αυτού λοιπόν είναι που προκύπτει πλέον για τον Benjamin η τελειότητα του

Ονόματος ως γλώσσας. Εν αντιθέσει δηλαδή με τις υπόλοιπες γλώσσες, οι οποίες, αν και κοινοποιούσες όλες τους το ενυπάρχων σε αυτές Πνεύμα, παραμένουν ατελέστερες, καθότι πάντα σε ένα βαθμό γλώσσες της ύλης και δια τούτου γλώσσες βουβές, *Die Sprachen der Dinge sind unvollkommen, und sie sind stumm. Den Dingen ist das reine sprachliche Formprinzip – der Laut – versagt. Sie können sich nur durch eine mehr oder minder stoffliche Gemeinschaft einander mitteilen. (147)* το Όνομα, ως λόγος του ανθρώπου, αποτελεί τη μόνη ρητή, αμιγώς πνευματική έκφραση του Πνεύματος αυτού, ήτοι την εντελώς εκφράζουσα αυτό γλώσσα. *Das Unvergleichliche der menschlichen Sprache ist, daß ihre magische Gemeinschaft mit den Dingen immateriell und rein geistig ist ... (147)*

Ως τέτοια λοιπόν, κατά τον συλλογισμό του Benjamin, η ανθρώπινη αδαμιαία γλώσσα, ο λόγος του ανθρώπου κοντά στο Θεό, συνιστά πραγμάτωση εκείνου ακριβώς που εννοείται δια της Αποκαλύψεως, καθώς κοινοποιούσα αυτή εντελώς τον Λόγο του Θεού, το Όλον, τα πάντα εκφράζονται πλήρως εντός της και τίποτα πια δεν μένει άρρητο. *Das höchste Geistesgebiet der Religion ist (im Begriff der Offenbarung) zugleich das einzige, welches das Unaussprechliche nicht kennt. Denn es wird angesprochen im Namen und spricht sich aus als Offenbarung. (147)* Και δια τούτου όλες η υπόλοιπες γλώσσες μεταφράζονται διαρκώς, μέχρι να φτάσουν, εντασσόμενες σε αυτή, στην πλήρωσή τους. *Für Empfängnis und Spontaneität zugleich, wie sie sich in dieser Einzigartigkeit der Bindung nur im sprachlichen Bereich finden, hat aber die Sprache ihr eigenes Wort, und dieses Wort gilt auch von jener Empfängnis des Namenlosen im Namen. Es ist die Übersetzung der Sprache der Dinge in die des Menschen. (150)* Ιδωμένης δηλαδή εδώ της μετάφρασης ως μεταφοράς, μέσω συνεχών αλλαγών, κάθε γλώσσας κατώτερης σε γλώσσα ανώτερη (πνευματικότερη), ως εισαγωγής δηλαδή της εκάστοτε λιγότερο πυκνής σε πνεύμα κοινοποίησης σε κοινοποίηση πυκνότερη,

τα πάντα καταλήγουν να εκφράζονται και να βρίσκουν φωνή κι Όνομα εντός το ανθρώπινου λόγου. *Es ist notwendig, den Begriff der Übersetzung ... zu begründen ... Seine volle Bedeutung gewinnt er in der Einsicht, dass jede höhere Sprache ... als Übersetzung aller anderen betrachtet werden kann. Die Übersetzung ist die Überführung der einen Sprache in die andere durch ein Kontinuum von Verwandlungen. (151)*

Αξιοσημείωτο ωστόσο εδώ είναι, καταπώς διευκρινίζει και ο Benjamin, πως, αν και ο ανθρώπινος λόγος, το Όνομα, αποτελεί την τέλεια κοινοποίηση του Λόγου του Θεού εντός της πλάσης, ενυπάρχων ο Λόγος αυτός εντός του ανθρώπου έχει απολέσει τη θεία, δημιουργική του φύση. Εντός του Ονόματος, ο Λόγος του Θεού δεν συνιστά πλέον απόλυτη και απεριόριστη Δημιουργία, παρά στραμμένος καθώς είναι στις κοινοποιήσεις της υπόλοιπης πλάσης και δεκτικός προς αυτές, έχει γίνει πια Γνώση. *Gott ruhte, als er im Menschen sein Schöpferisches sich selbst überließ. Dieses Schöpferische, seiner göttlichen Aktualität entledigt, wurde Erkenntnis. (149) Im Namen ist das Wort Gottes nicht schaffend geblieben, es ist an einem Teil empfangend, wenn auch sprachempfangend, geworden. Auf die Sprache der Dinge selbst ... ist diese Empfängnis gerichtet. (150) Γνώση ενοικούσα το ίδιο το Όνομα, καθότι ο Θεός επισφράγισε, αναγνώρισε, τη Δημιουργία των πραγμάτων ονομάζοντάς τα, μη επιτελώντας βέβαια έτσι εκ των προτέρων το έργο που ανέθεσε στον άνθρωπο, την κατονομασία δηλαδή από μέρους του των πραγμάτων, παρά καθιστώντας τα πράγματα γνώσιμα εντός του Ονόματος και τοιουτοτρόπως εξασφαλίζοντας το εφικτό της επιτέλεσης του έργου αυτού. *Diese Erkenntnis der Sache ist aber nicht spontane Schöpfung, ... sondern es beruht der Name, den der Mensch der Sache gibt, darauf, wie sie ihm sich mitteilt. (150) Denn Gott hat die Dinge geschaffen, das schaffende Wort in ihnen ist der Keim des erkennenden Namens, wie Gott auch am Ende jedes Ding benannte, nachdem es geschaffen**

war. Aber offenbar ist diese Benennung ... nicht die vorhergenommene Lösung jener Aufgabe, die Gott ausdrücklich dem Menschen selbst zuschreibt: nämlich die Dinge zu benennen. (151) Gott machte die Dinge in ihren Namen erkennbar. Der Mensch aber benennt sie maßen der Erkenntnis. (148) Ως εκ τούτου λοιπόν ο άνθρωπος αποδίδει στα πράγματα το Όνομά τους σύμφωνα με τη Γνώση αυτή, στην οποία και φτάνει μόνο εντός του Ονόματος, το οποίο ως ανάκλαση του Λόγου του Θεού εντός του ανθρώπινου λόγου, αναδεικνύεται στην τέλεια, Καθαρή Γλώσσα της απόλυτης Γνώσης. Die paradiesische Sprache des Menschen muss die vollkommen erkennende gewesen sein; (152)

Εκ των συμπερασμάτων λοιπόν αυτών που εξάγει ο Benjamin από την ταύτιση γλωσσικής και πνευματικής ουσίας στην οποία προβαίνει, διαπιστώνεται, πως μέσω αυτής επισημαίνει με τον πλέον εναργή τρόπο την υπεροχή του ανθρώπινου λόγου, της ικανότητας δηλαδή του ανθρώπου να διατυπώνει της εννοήσεις του, ως ικανότητας έκφρασεως. Εκείνο που φαίνεται να υποστηρίζει η τοποθέτησή του είναι πως ο άνθρωπος, ακόμα και στην παρούσα κατάστασή του, είναι δυνητικά σε θέση να εκφράσει τα πάντα χάρη στο λόγο του, ενώ ότι γνωρίζει, το γνωρίζει πραγματικά μόνο λέγοντάς το (έστω και νοερά). Ως εκ τούτου, αντικρούει κάθε σκέψη που αναζητά τη λύτρωση από την παρούσα εκφραστική αδυναμία του ανθρώπου πέρα από το λόγο του, ή που εφησυχάζει αποδίδοντας την αδυναμία αυτή στο μη εκφράσιμο ορισμένων συλλήψεων. Αντ' αυτού, εφόσον τα αιτία της μη πλήρους εκφράσεως αυτής του ανθρώπου δεν εντοπίζονται στην εκ φύσεως αδυναμία του για πλήρη έκφραση, αλλά, όπως προείπαμε, στην οργανική, δηλαδή μη αμιγώς πνευματική, φύση της επί του παρόντος χρησιμοποιούμενης από αυτόν, της καθ' ημάς δηλαδή, γλώσσας του, εκείνο που διακρίνεται εδώ ως λογικό επακόλουθο των θέσεων αυτών είναι πως ο άνθρωπος, μόνο μέσω της πύκνωσης και εκλέπτυνσης της γλώσσας του αυτής στη χρήση της, μόνο

επιδιώκοντας δηλαδή την κατά δύναμιν μεγαλύτερη μεστότητα των εκφερόμενων σε αυτή λόγων, δύναται να επιτυγχάνει μια ολοένα και πληρέστερη έκφρασή του οδηγούμενος παράλληλα και στην πληρέστερη συνειδητοποίηση όσων εκφράζει.

A. 1. 3. Το προπατορικό αμάρτημα, η Κρίση και η πολυσχιδία των γλωσσών

Έχοντας λοιπόν αποδώσει την παρούσα εκφραστική αδυναμία του ανθρώπου στην οργανική φύση της καθ' ημάς γλώσσας του, αλλά και αποπειραθεί μια πρώτη πρόταση για τη στάση του απέναντι στη γλώσσα του αυτή, κρίνεται πλέον απαραίτητο να διερευνηθούν τα αίτια εκείνα που οδήγησαν στην απώλεια της τέλει έκφρασής του και στη συνεπακόλουθη χρήση μιας τέτοιας γλώσσας, καθώς επίσης και εκείνα που επέφεραν τη δεδομένη πλέον πολλαπλότητα των γλωσσών. Απαρχή και των δύο αυτών εξελίξεων θεωρείται κατά τον Benjamin το προπατορικό αμάρτημα. Και τούτο διότι, ιδωμένου του *Ονόματος*, καταπώς αναφέρθηκε ανωτέρω, ως της γλώσσας της απόλυτης Γνώσης και της πλάσης όλης ως αδιαμφισβήτητα καλής, καθότι αναγνωρισμένη ως τέτοια από τον Θεό, η γνώση εκείνη που ο άνθρωπος αποκτά από τον απαγορευμένο καρπό, εκείνη του καλού και του κακού, δεν μπορεί παρά να είναι μια γνώση κίβδηλη, ερχόμενη έξωθεν (του Παραδείσου) και δια τούτου ακατονόμαστη, μη ενοικούσα δηλαδή το Όνομα. *Seine Apfel sollten die Erkenntnis verleihen, was gut und böse sei. Gott aber hatte schon am siebenten Tage mit den Worten der Schöpfung erkannt. Und siehe, es war sehr gut ... das Wissen, was gut sei und böse, ist namenlos. Es ist im tiefsten Sinne nichtig, ... (es) verläßt den Namen, es ist eine Erkenntnis von außen, die unschöpferische Nachahmung des schaffenden Wortes (152 - 153)* Ως τέτοια λοιπόν, αποκτηθείσα αυτή από τον άνθρωπο, του κακού γενομένου με την απόκτησή της, *... und dieses Wissen eben selbst das einzige Böse, das der paradiesische Zustand kennt. (152)* υπήρξε σύμφωνα με τον Benjamin η αιτία της απομάκρυνσης αυτού από την καθαρή,

αυτοκοινοποιούμενη και μακάρια γλώσσα του Ονόματος και της εργαλειοποίησης του λόγου του, της διαμόρφωσης δηλαδή της καθ' ημάς γλώσσας του. Διότι, φέροντάς την ο άνθρωπος δεν είναι δυνατό να την κοινοποιήσει εντός του καθαρού Ονόματος και ως εκ τούτου γεννάται πλέον ο ανθρώπινος λόγος, που κοινοποιεί κάτι εκτός αυτού του ιδίου ως ουσίας, που κοινοποιεί τα πράγματα αναφερόμενος σε αυτά και όχι εντός του, δηλαδή έμμεσα. *Der Sündenfall ist die Geburtsstunde des menschlichen Wortes, in dem der Name nicht mehr unverletzt lebte ... Das Wort soll etwas mitteilen (außer sich selbst.) Das Wort als äußerlich mitteilendes, gleichsam eine Parodie des ausdrücklich mittelbaren Wortes auf das ausdrücklich unmittelbare ... Indem der Mensch aus der reinen Sprache des Namens heraustritt, macht er die Sprache zum Mittel. (153)* Έτσι, θεωρώντας την απόκτηση της κενής αυτής γνώσης του καλού και του κακού τη βάση για την έμμεση κοινοποίηση του ανθρώπου και ιδωμένης της πολυσχιδίας των γλωσσών ως φυσικού επακόλουθου της έμμεσης κοινοποίησης αυτής, ο Benjamin εντοπίζει στο προπατορικό αμάρτημα τα πρωταρχικά αίτια και των δύο αυτών αλλαγών που συντελέστηκαν στην ανθρώπινη έκφραση.

Στο σημείο όμως αυτό, πριν προχωρήσουμε στην επεξήγηση της αιτιώδους αυτής σχέσης, πρέπει μάλλον να επιχειρήσουμε μια πρώτη ερμηνεία της εν λόγω θεώρησης του προπατορικού αμαρτήματος, ώστε να κατανοηθεί καλύτερα η σημασία της για την ισχύουσα γλωσσική κατάσταση του ανθρώπου και κατ' επέκταση την παρούσα έρευνα. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε πως ο άνθρωπος, υποκύπτοντας κατά το προπατορικό αμάρτημα στον πειρασμό, απομακρύνεται τρόπον τινά από τον Θεό και την απόλυτη διαύγεια του θείου πνεύματος μέσα του. Ενδίδει εν ολίγοις στην αμφιβολία, αμφιβολία για την ποιότητα της πλάσης όλης, μα πρωτίστως για εκείνη της ίδιας του της Γνώσης, την οποία και επεδίωξε κατά το προπατορικό αμάρτημα να διευρύνει, θίγοντας όμως έτσι εν τέλει την

καθαρότητά της και υποπίπτοντας στη φλυαρία. Διότι δεν είναι παρά φλυαρία η νεοαποκτηθείσα γνώση του. *Die Erkenntnis ... des Guten und Bösen ist aber in dem tiefen Sinne, in dem Kierkegaard dieses Wort faßt, »Geschwätz« (153)* Κατ' ουσίαν, συνιστά αδυναμία του να επικεντρωθεί πλέον στην ουσία των πραγμάτων και μόνον, κοινοποιώντας τα και γνωρίζοντάς τα άμεσα όπως μέχρι πρότινος, και σημαίνει αποστασιοποίησή του από αυτά, κοινοποίηση και γνώση τους χώρα από τον εαυτό του, έμμεση, συνεπώς φλύαρη και περιττή.

Υπό το πρίσμα λοιπόν αυτό μπορούμε να κατανοήσουμε και τη συνέχεια του συλλογισμού του Benjamin, σύμφωνα με τον οποίο, με την απόκτηση της γνώσης του καλού και του κακού από τον άνθρωπο εγείρεται ευθύς αμέσως, δια τη λύτρωσή του και την κάθαρση του λόγου του από τη φλυαρία αυτή, η Κρίση, ή αλλιώς ο κρίνων Λόγος, η αφυπνησθείσα δηλαδή εκ του προπατορικού αμαρτήματος έκφανση του ύψιστου Πνεύματος, του δημιουργικού Λόγου του Θεού, υπό την οποία και τίθεται πλέον ο άνθρωπος. *Die Erkenntnis ... des Guten und Bösen ... kennt nur eine Reinigung und Erhöhung, unter die denn auch der geschwätzige Mensch, der Sündige, gestellt wurde: das Gericht. (153)* Έτσι, αιωρούμενος λοιπόν πάνω από τον άνθρωπο ο κρίνων Λόγος και φέροντας αυτός άμεση γνώση του καλού και του κακού, εκδιώκει μεν τον άνθρωπο από την παραδείσια κατάσταση, αναγνωρίζοντας έτσι το εσφαλμένο της ίδιας του της αφύπνισης από αυτόν, *Dem richtenden Wort ist allerdings die Erkenntnis von gut und böse unmittelbar. Dieses richtende Wort verstößt die ersten Menschen aus dem Paradies; sie selbst haben es exzitiert, zufolge einem ewigen Gesetz, nach welchem dieses richtende Wort die Erweckung seiner selbst als die einzige, tiefste Schuld bestraft – und erwartet. (153)* του επιτρέπει δε να εξακολουθήσει να κοινοποιείται παρά την εργαλειοποίηση του λόγου του, θέτοντας παράλληλα τις βάσεις για

την αποκατάσταση της πληγείσας καθαρότητας του λόγου του αυτού. Και τούτο διότι ο κρίνων Λόγος παρέχει στον εκφερόμενο από τον άνθρωπο λόγο την απαραίτητη αμεσότητα ώστε να συνεχίσει να συνιστά κοινοποίηση του ανθρώπινου πνεύματος (δεδομένου πως τούτο, ως έχουμε ήδη αναφέρει, κοινοποιείται μόνο άμεσα) δρώντας αφαιρετικά επί αυτού, αποκαθαίροντάς τον δηλαδή τρόπον τινά, από τη φλυαρία της εργαλειοποίησής του, από τη φλυαρία της αναφορικότητας. *Seine Magie³ (die des richtenden Wortes) ist eine andere als die des Namens, aber gleich sehr Magie. Im Sündenfall, da die ewige Reinheit des Namens angetastet wurde, erhob sich die strengere Reinheit des richtenden Wortes. (153)* Κατ' ουσίαν δηλαδή ο κρίνων Λόγος συνιστά μια νέα αμεσότητα και καθαρότητα που υποκαθιστά εκείνην του Ονόματος μέχρι την αποκατάσταση αυτής, καθιστώντας εφικτή την άμεση διάκριση, εντός των λεγομένων του ανθρώπου, εκείνου που συνιστά την ουσία τους. Αυτό καθίσταται μάλιστα σαφέστερο καθώς ο Benjamin αποτολμά ακόμα να υποστηρίξει ότι, χάρη στον κρίνοντα Λόγο, ο άνθρωπος αποκτά πλέον, έναντι της απολεσθείσας δυνατότητάς του να κοινοποιείται άμεσα εντός του λόγου του, της απολεσθείσας δηλαδή δυνατότητάς του να είναι άμεσα συγκεκριμένος, τη δυνατότητα άμεσης κοινοποίησης της αφαίρεσης (του αφηρημένου), δυνατότητα την οποία ο δοκιμιογράφος εντοπίζει στην ετυμολογική ρίζα των εκάστοτε χρησιμοποιούμενων από τον άνθρωπο λέξεων και η οποία, καταπώς είναι ευνόητο, δρα περιοριστικά επί της εργαλειακής - αναφορικής χρήσης της εκάστοτε γλώσσας, ήτοι επί της φλυαρίας. *Die Unmittelbarkeit (das ist aber die sprachliche Wurzel) der Mitteilbarkeit der Abstraktion ist im richterlichen Urteil gelegen. Diese Unmittelbarkeit in der Mitteilung der Abstraktion stellte sich richtend ein, als im Sündenfall der Mensch die Unmittelbarkeit in*

3 Ως μαγεία νοείται στο συγκεκριμένο δοκίμιο, καταπώς φαίνεται στο ακόλουθως παρατιθέμενο χωρίο αυτού, η αμεσότητα που χαρακτηρίζει τις πνευματικές κοινοποιήσεις. *Das Mediale, das ist die Unmittelbarkeit aller geistigen Mitteilung, ist das Grundproblem der Sprachtheorie, und wenn man diese Unmittelbarkeit magisch nennen will, so ist das Urproblem der Sprache ihre Magie.*

der Mitteilung des Konkreten, den Namen, verließ und in den Abgrund der Mittelbarkeit aller Mitteilung, des Wortes als Mittel, des eitlen Wortes verfiel, in den Abgrund des Geschwätzes.
(154)

Τούτων λεχθέντων μπορούμε πλέον να παρακολουθήσουμε τον συλλογισμό του Benjamin σύμφωνα με τον οποίο η προκληθείσα εκ του προπατορικού αμαρτήματος αδυναμία του ανθρώπου να είναι άμεσα συγκεκριμένος είχε ως φυσική και σχεδόν αναγκαία συνέπεια την απόσπασή του από την ενατένιση εκείνη των πραγμάτων που του επέτρεπε την πλήρη σύλληψη της ουσίας τους εντός της γλώσσας του, συνεπώς και τη διατήρηση της γλωσσικής του ενότητας, επιφέροντας έτσι κατά τον πύργο της Βαβέλ την τελική διάσπαση της γλώσσας του αυτής σε πληθώρα διαφορετικών γλωσσών, δηλωτικών των διαφορών, μερικών μόνο πλέον, συλλήψεων από μέρους του της ουσίας αυτών. *Da die Menschen die Reinheit des Namens verletzt hatten, brauchte nur noch die Abkehr von jenem Anschauen der Dinge ... um die gemeinsame Grundlage des schon erschütterten Sprachgeistes den Menschen zu rauben. Zur Verknechtung der Sprache im Geschwätz tritt die Verknechtung der Dinge in der Narretei fast als deren unausbleibliche Folge. In dieser Abkehr von den Dingen die, die Verknechtung war, entstand der Plan des Turmbaus und die Sprachverwirrung mit ihm.* (154) Θεωρώντας επομένως, καταπώς υποδεικνύει ο συλλογισμός αυτός, πως η σκέψη εμφανίζεται ως μορφή επιμέρους εκδήλωσης της ανθρώπινης νόησης, λόγω της, οφειλόμενης στην έμμεση κοινοποίηση του ανθρώπου, μη πλήρους συλλήψεως από μέρους του της ουσίας των πραγμάτων, διαπιστώνεται πλέον ξεκάθαρα η αλληλεξάρτηση εκφερόμενου λόγου και συλληπτής, ήτοι συνειδητής, και δια τούτου κοινοποιήσιμης, πνευματικής ουσίας. Ως έχει λοιπόν διαμορφωθεί η ανθρώπινη γλωσσική κατάσταση κατόπιν του του Πύργου της Βαβέλ, τα πράγματα, λόγω της πληθώρας των γλωσσών, λέγονται πλέον πολλαχώς ή, δια να

χρησιμοποιήσουμε την ορολογία του Benjamin, *υπερονοματίζονται*, *Im Verhältnis der Menschensprachen zu der der Dinge liegt etwas, was man als »Überbenennung« annähernd bezeichnen kann* (155) και τα ονόματα που τους αποδίδονται συνιστούν, χάρη στην Κρίση, έκφραση της εκάστοτε επιμέρους συλλήψεως αυτών από τον άνθρωπο, ήτοι έκφραση της ιδιαίτερης σκέψης (της σκοπιάς δηλαδή, του τρόπου θέασης των πραγμάτων) εκείνου που τα κατονομάζει. Τούτο μάλιστα από τη διττή άποψη πως η ίδια η εκάστοτε χρησιμοποιούμενη για την κατονομασία των πραγμάτων γλώσσα, το σημειοσύστημα, συνιστά έκφραση της ιδιαίτερης σκέψης του ευρύτερου εκείνου γλωσσικού συνόλου όπερ τη μεταχειρίζεται εν γένει, αλλά και πως η εκάστοτε χρήση αυτής συνιστά έκφραση της ιδιαίτερης ατομικής σκέψης εκείνου που τη μεταχειρίζεται κάθε φορά. Δεδομένης όμως της προαναφερθείσας αλληλεξάρτησης εκφερόμενου λόγου και συνειδητής πνευματικής ουσίας, ο *υπερονοματισμός* αυτός των πραγμάτων τείνει να διαωνίζει τη μερική σύλληψη της ουσίας τους. Η χρήση δηλαδή από μέρους ενός κοινωνικού συνόλου μίας εκ της πληθώρας των υπαρκτών πλέον γλωσσών και δη η κατά σύμβαση χρήση αυτής (η μη κριτική, εθιμικά αναφορική χρήση της) καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη σκέψη του κοινωνικού συνόλου αυτού, οδηγώντας στη διατήρηση της προκείμενης χρήσης της εν λόγω γλώσσας ως μέσου έκφρασής του. Οδηγεί εν ολίγοις σε εκείνο που ο Benjamin αποκαλεί *υπερσταθερότητα* της επί του παρόντος ισχύουσας γλωσσικής έκφρασης του ανθρώπου, *Die Überbenennung als sprachliches Wesen des Traurigen deutet auf ein anderes merkwürdiges Verhältnis der Sprache: auf die Überbestimmtheit, die im tragischen Verhältnis zwischen den Sprachen der Sprechenden Menschen waltet.* (155 – 156) καθιστώντας έτσι το έργο της επανάκτησης της *Καθαρής Γλώσσας* ιδιαίτερος απαιτητικό.

A. 1. 4. Το μέσο είναι το μήνυμα

Σύμφωνα λοιπόν με τα όσα αναφέρθηκαν ως εδώ επί τη βάσει του εν λόγω δοκιμίου, ο άνθρωπος κοινοποιείται πλέον, εν μέρει μόνον, μέσω της εκάστοτε καθ' ημάς γλώσσας του, η οποία, ως πεπερασμένο σημειοσύστημα, καθότι χρησιμοποιούμενο από αυτόν ως μέσο αναφοράς στα πράγματα (οργανική φύση της γλώσσας), του παρέχει ένα πεπερασμένο πλαίσιο ένταξης των εννοήσεών του, καθορίζοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό τη σκέψη του, τη μερική δηλαδή από μέρους του νοητική σύλληψη - εννόηση των πραγμάτων και συνεπώς την, επιμέρους πλέον συνειδητή και δια τούτου κοινοποιήσιμη, εκδήλωση της νόησής του ως πνεύματός του. Είναι όμως η χρήση της γλώσσας του αυτής, η εκάστοτε δηλαδή από μέρους του γλωσσική επιτέλεση, λόγω της αμεσότητας που χάρη στην *Κρίση* εξακολουθεί να διαθέτει ο εκφερόμενος από τον άνθρωπο λόγος, που συνιστά την τελική διαμόρφωση και έκφραση της σκέψης του αυτής (εκφραστική - πνευματική φύση της γλώσσας), συνδιαμορφώνοντας μάλιστα έτσι, δεδομένης της αλληλεξάρτησης συνειδητής πνευματικής ουσίας και εκφερόμενου λόγου, την ίδια του τη γλώσσα, ήτοι το σημειοσύστημα στο οποίο εκφέρεται ο λόγος του. Εν ολίγοις λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε πως σε κάθε γλωσσική εξωτερίκευση του ανθρώπου, το μέσο έκφρασής του, ο εκφερόμενος δηλαδή στην εκάστοτε γλώσσα του λόγος, μέσω του οποίου επιδιώκει να εκφραστεί, συνιστά εν τέλει το ίδιο το μήνυμα, ήτοι την πραγματική έκφρασή του και δια τούτου ο τρόπος διατύπωσης των εκάστοτε διανοημάτων του είναι ουσιώδους σημασίας.

Εκ της συνειδητοποιήσεως αυτής καθίσταται πλέον φανερό πως μόνο με την κριτική χρήση της εκάστοτε γλώσσας του, ήτοι την εστίαση της προσοχής του στην ετυμολογία των εκάστοτε χρησιμοποιούμενων από αυτόν λέξεων και την ανάλογη χρήση αυτών, η οποία και προτείνεται εδώ ως η θεμιτή στάση απέναντι σε κάθε γλώσσα, δύναται ο άνθρωπος να

επιτύχει (σε ατομικό επίπεδο) την πνευματική μέσωση της γλωσσικής έκφρασής του, ήτοι την πληρέστερη ατομική του έκφραση και (μακροπρόθεσμα και σε συλλογικό επίπεδο) την εκλέπτυνση της γλώσσας του αυτής και συνεπώς την ολοένα και πληρέστερη έκφραση του κοινωνικού του συνόλου. Κινούμενη σε αυτήν την κατεύθυνση η ποίηση, ή μάλλον η τέχνη του λόγου εν γένει, η λογοτεχνία, βρίσκεται ίσως εγγύτερα του *Ονόματος*, της τέλει έκφρασης του ανθρώπου, στο οποίο και βρίσκονται σύμφωνα με το Benjamin τα θεμέλιά της, και σε τούτο μπορεί να αποδοθεί η συχνή αίσθηση πληρέστερης έκφρασης του ανθρώπινου πνεύματος εντός των έργων της. Η ανάγκη όμως πλήρους εκφράσεως είναι πανανθρώπινη και συνεπώς η προσπάθεια επανάκτησης της τέλει, *Καθαρής Γλώσσας* συνιστά χρέος όχι μόνο του ποιητή - λογοτέχνη μα του ανθρώπου εν γένει. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, στην ανωτέρω προταθείσα χρήση των επί του παρόντος ισχυουσών γλωσσών προστίθεται, ως αναγκαία προϋπόθεση, και η επαφή εκείνη μεταξύ των διαφόρων γλωσσών που θα επιτρέψει το εποικοδομητικό πάντρεμα των διαφορετικών σκέψεων που εκφράζονται σε αυτές και συνεπώς την τελική επανένωσή τους, επαφή για την οποία και θα γίνει λόγος ακολούθως.

A. 2. Το δοκίμιο «Die Aufgabe des Übersetzers»

A. 2. 1. Η μετάφραση ως μορφή σε αντιδιαστολή με άλλες μορφές τέχνης: Η αναγκαιότητα και ο αληθινός σκοπός της.

Στο εν λόγω δοκίμιο, δεδομένης πλέον της πολυσχιδίας των γλωσσών, ο Benjamin πραγματεύεται τη μετάφραση, ερχόμενος σε συμφωνία και με τον δικό μας ορισμό αυτής, ως τη μεταφορά λόγου παραχθέντος σε ορισμένη γλώσσα από τη γλώσσα αυτή σε κάποια άλλη. Ειδομένης μάλιστα αυτής ως μορφής τέχνης εδραζόμενης στον λόγο, την αντιπαραβάλλει με

τις υπόλοιπες μορφές τέχνης και δη με την άλλη βασιζόμενη στον λόγο, την κατεξοχήν θεωρούμενη τέχνη του λόγου, ήτοι τη λογοτεχνία. Εκκινώντας δε εκ της πεποιθήσεως πως για καμία άλλη μορφή τέχνης, μήτε και για τα έργα αυτής, δεν καθορίζουν την ουσία και τον λόγο ύπαρξής τους οι εκάστοτε αποδέκτες τους, θέτει σε αμφισβήτηση την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη περί τη μετάφραση σύμφωνα με την οποία αυτή συνιστά επαναδιατύπωση ενός κειμένου (εννοείται εδώ λογοτεχνικού) αποσκοπούσα στην κατανόησή του από μια κάποια γλωσσική ομάδα αδυνατούσα να το κατανοήσει στην πρωτότυπη μορφή του. *Nirgends erweist sich einem Kunstwerk oder einer Kunstform gegenüber die Rücksicht auf den Aufnehmenden für deren Erkenntnis fruchtbar. ... Denn kein Gedicht gilt dem Leser, kein Bild dem Beschauer, keine Symphonie der Hörschaft. Gilt eine Übersetzung den Lesern, die das Original nicht verstehen? Das scheint hinreichend den Rangunterschied im Bereiche der Kunst zwischen beiden zu erklären.* (9) Την αμφισβήτηση αυτή στηρίζει άλλωστε στη διαπίστωση πως τα ίδια τα λογοτεχνικά έργα, ήτοι τα πρωτότυπα κάθε μεταφράσματος, υπερβαίνουν κατά πολύ την απλή διαμήνυση με αποτέλεσμα η κατανόησή τους, η σύλληψη δηλαδή του νοήματός τους και μόνον, να μη συνιστά επ' ουδενί τη σύλληψη της αληθινής ουσίας τους. *Was „sagt“ denn eine Dichtung? Was teilt sie mit? Sehr wenig dem, der sie versteht. Ihr Wesentliches ist nicht Mitteilung, nicht Aussage* (9). Μια μετάφραση λοιπόν που θα είχε ως προσανατολισμό της να καταστήσει κατανοήσιμο ένα ορισμένο πρωτότυπο χάριν ενός ορισμένου γλωσσικού κοινού, δεν θα μπορούσε παρά να αποτελέσει εν τέλει μια ανακριβή μεταφορά ενός μη ουσιώδους μηνύματος, μιας και για να διατηρήσει εντός του έργου της την ιδιαίτερη εκείνη ουσία του πρωτοτύπου, ήτοι εκείνο που σε αυτό υπερβαίνει τη διαμήνυση, δεν θα αρκούσε η απόδοση του νοήματός του, μα θα απαιτείτο, όπως είναι άλλωστε ήδη αποδεκτό, να αποτελέσει και η ίδια σε ένα κάποιο

τουλάχιστον βαθμό λογοτεχνικό ενέργημα. *Dennoch könnte diejenige Übersetzung, welche vermitteln will, nichts vermitteln als die Mitteilung - also Unwesentliches. Das ist denn auch ein Erkennungszeichen der schlechten Übersetzungen. Was aber außer der Mitteilung in einer Dichtung steht - und auch der schlechte Übersetzer gibt zu, daß es das Wesentliche ist - gilt es nicht allgemein als das Unfaßbare, Geheimnisvolle, „Dichterische“? Das der Übersetzer nur wiedergeben kann, indem er - auch dichtet? Daher rührt in der Tat ein zweites Merkmal der schlechten Übersetzung, welche man demnach als eine ungenaue Übermittlung eines unwesentlichen Inhalts definieren darf.* (9) Συνεπώς η μετάφραση δεν μπορεί, καταπώς συμπεραίνει ο Benjamin, να νοηθεί ως μορφή αποβλέπουσα στην κάλυψη της ανάγκης για πρόσβαση σε ξενόγλωσσα λογοτεχνικά έργα κάποιων δυνάμει αποδεκτών του δικού της έργου, δεδομένου πως και τα ίδια τα λογοτεχνικά έργα που λειτουργούν ως αφετηρίες της δεν υφίστανται για την κάλυψη κάποιας ανάγκης του δικού τους δυνητικού κοινού. *Dabei bleibt es, solange die Übersetzung sich anheischig macht, dem Leser zu dienen. Wäre sie aber für den Leser bestimmt, so müßte es auch das Original sein. Besteht das Original nicht um dessentwillen, wie ließe sich dann die Übersetzung aus dieser Beziehung verstehen?* (9)

Αντ' αυτού λοιπόν, για τον εντοπισμό και τη συνειδητοποίηση της ουσίας και του αληθινού σκοπού της μετάφρασης ως μορφής, κρίνεται απαραίτητη κατά τον Benjamin η εξέταση ακριβώς αυτών των έργων - αφετηριών της, ήτοι των πρωτοτύπων που καθορίζουν το δικό της έργο, και συγκεκριμένα η εξέταση αυτών ως προς τη μεταφρασσιμότητά τους. *Übersetzung ist eine Form. Sie als solche zu erfassen, gilt es zurückzugehen auf das Original. Denn in ihm liegt deren Gesetz als in dessen Übersetzbarkeit beschlossen.* (9) Ιδωμένης τώρα της μεταφρασσιμότητας, όχι τόσο ως της δυνατότητας επιτελέσεως του έργου της μεταφράσης

ενός πρωτοτύπου από ορισμένο μεταφραστή, μα ως εγγενούς ιδιότητας του πρωτοτύπου αυτού, ανακύπτει σταδιακά εκ της συλλογιστικής του Benjamin το ενδεχόμενο της αναγκαιότητας της μετάφρασης ορισμένων έργων. *Die Frage nach der Übersetzbarkeit eines Werkes ist doppelsinnig. Sie kann bedeuten: ob es unter der Gesamtheit seiner Leser je seinen zulänglichen Übersetzer finden werde? oder, und eigentlicher: ob es seinem Wesen nach Übersetzung zulasse und demnach - der Bedeutung dieser Form gemäß - auch verlange. (9 – 10)* Διότι εάν ένα πρωτότυπο επιδέχεται μεταφράσεως εκ της ίδιας της φύσεώς του, εάν δηλαδή η μεταφρασιμότητά του συνιστά εγγενή ιδιότητά του, ήτοι ουσιώδες γνώρισμά του, η μετάφραση αυτού ίσως πρέπει τότε να εκληφθεί ως η υπαγορευόμενη από μια ανώτερη σφαίρα, και δια τούτου επιτακτική, πραγμάτωση μιας λανθάνουσας ουσίας αυτού ως γλωσσικού μορφώματος, ανεξαρτήτως της δυνατότητας επιτελέσεώς της από μέρους των ανθρώπων. ... *So dürfte von einem unvergeßlichen Leben oder Augenblick gesprochen werden, auch wenn alle Menschen sie vergessen hätten. ... Entsprechend bliebe die Übersetzbarkeit sprachlicher Gebilde auch dann zu erwägen, wenn diese für die Menschen unübersetzbar wären. ... In solcher Loslösung ist die Frage zu stellen, ob Übersetzung bestimmter Sprachgebilde zu fordern sei. Denn es gilt der Satz: Wenn Übersetzung eine Form ist, so muß Übersetzbarkeit gewissen Werken wesentlich sein. (10)* Αξιοσημείωτο είναι ωστόσο εδώ για την αποφυγή παρανοήσεων πως, ενώ σύμφωνα με την εν λόγω συλλογιστική η αναγκαιότητα της μετάφρασης ενός πρωτοτύπου καταδεικνύεται άμεσα από το ίδιο, ήτοι τη μεταφρασιμότητά του, η μετάφραση αυτού δεν αποδεικνύεται τότε σημαντική για το ίδιο ως έργο. *Übersetzbarkeit eignet gewissen Werken wesentlich – das heißt nicht, ihre Übersetzung ist wesentlich für sich selbst, sondern will besagen, daß eine bestimmte Bedeutung, die den Originalen innewohnt, sich in ihrer Übersetzbarkeit äußere.*

Daß eine Übersetzung niemals, so gut sie auch sei, etwas für das Original zu bedeuten vermag, leuchtet ein. (10) Η μετάφραση δηλαδή ενός μεταφράσιμου έργου δεν είναι απαραίτητη για το έργο αυτό καθαυτό, η αυτοτέλεια του οποίου είναι άλλωστε δεδομένη, παρά απορρέει αναγκαία από αυτό, και μάλιστα όχι από αυτό κατά την εποχή της δημιουργίας του, όχι δηλαδή από την κατά Benjamin ιστορική ζωή του, μα από την, οφειλόμενη στη σημασία του, ιστορική επιβίωση και αιώνια συνέχιση της ζωής του, ήτοι από αυτό όταν πλέον έχει φτάσει στην εποχή της φήμης του. Έτσι απορρέουσα από αυτό, συνιστά περαιτέρω ανάπτυξη της ιστορικής ζωής του αυτής. *So wie die Äußerungen des Lebens innigst mit dem Lebendigen zusammenhängen, ohne ihm etwas zu bedeuten, geht die Übersetzung aus dem Original hervor. Zwar nicht aus seinem Leben so sehr denn aus seinem „Überleben“. (10) ... Übersetzungen, die mehr als Vermittlungen sind, entstehen, wenn im Fortleben ein Werk das Zeitalter seines Ruhmes erreicht hat. ... In ihnen erreicht das Leben des Originals seine stets erneute späteste und umfassendste Entfaltung. (11)*

Ιδωμένη λοιπόν η μετάφραση, καταπώς προκύπτει εκ των ανωτέρω, ως η υποδεικνυόμενη από τα ίδια τα εκάστοτε μεταφράσιμα έργα επιτακτική περαιτέρω ανάπτυξη της ιδιαίτερης και υψηλής ζωής αυτών, δεν μπορεί, σύμφωνα με τον Benjamin, παρά να αποβλέπει σε έναν εξίσου ιδιαίτερο και υψηλό σκοπό. Δεν μπορεί, κατ' ουσίαν, παρά να αποσκοπεί στην έκθεση μιας σημασίας αυτών, ήτοι στην έκφραση μιας ενυπάρχουσας σε αυτά ουσίας. *Diese Entfaltung ist als die eines eigentümlichen und hohen Lebens durch eine eigentümliche und hohe Zweckmäßigkeit bestimmt (11) ... Alle zweckmäßigen Lebenserscheinungen wie ihre Zweckmäßigkeit überhaupt sind letzten Endes zweckmäßig nicht für das Leben, sondern für den Ausdruck seines Wesens, für die Darstellung einer Bedeutung. (11 - 12)* Συνεπώς, ο αληθινός σκοπός της μετάφρασης ως μορφής είναι, καθώς

συμπεραίνει ο Benjamin, να εκφράσει την εσώτατη σχέση των ανθρωπίνων γλωσσών μεταξύ τους, την οποία υποδηλώνει και στην οποία οφείλεται εν τέλει η μεταφρασιμότητα των εκάστοτε σημαντικών, ήτοι υπερβαινόντων την απλή διαμήνυση, λογοτεχνικών έργων. *So ist die Übersetzung zuletzt zweckmäßig für den Ausdruck des innersten Verhältnisses der Sprachen zueinander. (12)* Η μετάφραση εν ολίγοις αποσκοπεί στο να εκθέσει μια υπάρχουσα, εσωτερική συνάφεια μεταξύ απάντων των ομιλούμενων από τον άνθρωπο γλωσσών, μια συνάφεια υπαγόμενη σε μια ανώτερη σφαίρα από εκείνη της ζωής και της ιστορίας, ήτοι την, εντοπιζόμενη στην κοινότητα των προθέσεων τους, εκείνου δηλαδή που επιδιώκουν να εκφράσουν, *υπεριστορική συγγένεια αυτών. Jenes gedachte, innerste Verhältnis der Sprachen ist aber das einer eigentümlichen Konvergenz. Es besteht darin, daß die Sprachen einander nicht fremd, sondern a priori und von allen historischen Beziehungen abgesehen einander in dem verwandt sind, was sie sagen wollen. (12)* Τούτο δε, το κατορθώνει στον βαθμό που κάθε φορά εντάσσει την εκφρασθείσα στο εκάστοτε πρωτότυπο ουσία (εκείνο δηλαδή που σε αυτό υπερβαίνει τη διαμήνυση) σε λόγο παραχθέντα σε μια άλλη γλώσσα, συνιστώντας έτσι πραγμάτωση - κατάδειξη της κοινότητας των προθέσεων γλώσσας πηγής και γλώσσας στόχου, και δια τούτου κατάδειξη της κοινότητας των προθέσεων των γλωσσών εν γένει. *Sie kann dieses verborgene Verhältnis selbst unmöglich offenbaren, unmöglich herstellen; aber darstellen, indem sie es keimhaft oder intensiv verwirklicht, kann sie es. (12)*

Έχοντας πλέον συνειδητοποιήσει τη σημασία και εντοπίσει τον αληθινό σκοπό της μετάφρασης ως μορφής τέχνης εδραζόμενης στο λόγο, μπορούμε εν συνεχεία να παρακολουθήσουμε τη σύγκριση αυτής με τη λογοτεχνία στην οποία προβαίνει ο Benjamin, καθώς και να συλλάβουμε την πλήρη σημασία του τίτλου του εξεταζόμενου δοκιμίου. Καθώς

επισημαίνει λοιπόν ο δοκιμιογράφος, η μετάφραση, εν αντιθέσει με τις κυρίως ειπείν τέχνες, μεταξύ των οποίων και η λογοτεχνία, δεν μπορεί να εγείρει αξιώσεις διαρκείας για τα έργα της, τα εκάστοτε μεταφράσματα δηλαδή, καθότι, ενώ η ίδια αποσκοπεί στο να εκθέσει πραγματώνοντάς την την *υπεριστορική* συγγένεια των γλωσσών, ενώ αποβλέπει δηλαδή στη ανάδυση ενός έσχατου και οριστικού, ενιαίου γλωσσικού τόπου, ο σκοπός της τούτος δεν επιτυγχάνεται στα εκάστοτε έργα της αυτά παρά μόνον ως ένα ορισμένο βαθμό κάθε φορά.

Übersetzung also, wiewohl sie auf Dauer ihrer Gebilde nicht Anspruch erheben kann und hierin unähnlich der Kunst, verleugnet nicht ihre Richtung auf ein letztes, endgültiges und entscheidendes Stadium aller Sprachfügung. In ihr wächst das Original in einen gleichsam höheren und reineren Luftkreis der Sprache hinauf, in welchem es freilich nicht auf die Dauer zu leben vermag, wie es ihn auch bei weitem nicht in allen Teilen seiner Gestalt erreicht, auf den es aber dennoch in einer wunderbar eindringlichen Weise wenigstens hindeutet ... (14 - 15) Το εκάστοτε μετάφρασμα ενός πρωτοτύπου δηλαδή δεν συνιστά ολική παρά μερική μόνο μεταφορά του πρωτοτύπου αυτού στην ανώτερη εκείνη, υποδεικνυόμενη από τη μετάφραση, γλωσσική σφαίρα (σε τούτη φτάνει μόνον ότι εντός του εκάστοτε μεταφράσματος υπερβαίνει τη διαμήνυση) και συνεπώς, καθώς το πρωτότυπο εξακολουθεί μεταφράσιμο ως προς άλλα μέρη του, δεν μπορεί να αποτελέσει οριστικό μετάφρασμα αυτού. *Den erreicht es nicht mit Stumpf und Stiel, aber in ihm steht dasjenige, was an einer Übersetzung mehr ist als Mitteilung. (15)* Σε αυτό είναι που εντοπίζεται και η ειδοποιός διαφορά της μετάφρασης από τη λογοτεχνία. Διότι τούτη, *αφελής, πρωτογενής και εποπτική* ως προς την πρόθεσή της, εστιάζει σε μία μόνο γλώσσα, η ανάδειξη του ιδιαίτερου πνεύματος της οποίας επιτελεί και το έργο της. *Hierin liegt ein vom Dichtwerk durchaus unterscheidender Zug der Übersetzung, weil dessen Intention niemals auf die Sprache als solche, ihre Totalität, geht,*

sondern allein unmittelbar auf bestimmte sprachliche Gehaltszusammenhänge. Die (Intention) des Dichters ist naive, erste, anschauliche ... (16) Η μετάφραση όμως, προσανατολισμένη στην ολότητα των γλωσσών ως μέσων έκφρασης του ανθρώπου και επιδιώκουσα, εξ ενός έργου συντεταγμένου σε μία ξένη γλώσσα, να οδηγηθεί στη μια κοινή πανανθρώπινη γλωσσική έκφραση, διακρίνεται από μια *δευτερογενή, έσχατη και αποβλέπουσα σε ένα ιδανικό, πρόθεση Die Übersetzung aber sieht sich nicht wie die Dichtung gleichsam im innern Bergwald der Sprache selbst... Ihre Intention geht nicht allein auf etwas anderes als die der Dichtung, nämlich auf eine Sprache im ganzen von einem einzelnen Kunstwerk in einer fremden aus, sondern sie ist auch selbst eine andere: ... die des Übersetzers (ist) abgeleitete, letzte, ideenhafte Intention. (16)* και δια τούτου δεν δύναται να πληρωθεί παρά φτάνοντας στο τέλος του λόγου ύπαρξής της ως μορφής. Τούτο ακριβώς είναι που υποδηλώνεται και από την αμφισημία του τίτλου του εν λόγου πονήματος *Die Aufgabe des Übersetzers*, τουτέστιν *Το έργο - καθήκον, η αποστολή* μα και *η παραίτηση του μεταφραστή*. Διότι ο αληθινός μεταφραστής ενεργεί, μεταφράζει δηλαδή τα εκάστοτε πρωτότυπα, κινούμενος από τη βαθύτερη ανάγκη, και προσανατολισμένος στον απώτερο σκοπό, της ανάδειξης της μιας αληθινής γλώσσας, ελπίζοντας μόνο να εγγίσει στα εκάστοτε έργα του το στόχο αυτό και να συμβάλει τοιουτοτρόπως στην πραγμάτωση του τέλους της μετάφρασης. *Denn das große Motiv einer Integration der vielen Sprachen zur einen wahren erfüllt seine Arbeit. (16)*

A. 2. 2. Η υπερϊστορική συγγένεια των γλωσσών και η διαφορά μεταξύ ακρίβειας και ομοιότητας στη μετάφραση

Καταπώς έχει λοιπόν ήδη διαπιστωθεί εκ των ανωτέρω, η μετάφραση, αποβλέπουσα στη έκθεση της *υπερϊστορικής συγγένειας των γλωσσών*, έχει τα θεμέλια της στη μία αληθινή,

πανανθρώπινη γλώσσα, ήτοι την *Καθαρή Γλώσσα*, για την οποία και έγινε λόγος στην ανάλυση του προηγουμένως εξετασθέντος δοκιμίου και η οποία εγγυάται το εφικτό, όχι μόνον του μεταφράζειν μα και της ίδιας της σύλληψης και κατανόησης ξένων γλωσσών, καθώς και κάθε διαγλωσσικής - διαπολιτισμικής επικοινωνίας γενικότερα. Εν ολίγοις δηλαδή, είναι ακριβώς η *υπεριστορική συγγένεια* αυτή των ανθρωπίνων γλωσσών, η κοινή δηλαδή προέλευσή τους από τη μία και μόνη πλήρως εκφράζουσα το ανθρώπινο πνεύμα *Καθαρή Γλώσσα* και η επιδίωξη όλων τους να φτάσουν τη Γλώσσα αυτή, που επιτρέπει και κάθε μορφή συνεννόησης και επικοινωνίας μεταξύ των αλλόγλωσσων πληθυσμών. *Und auch insofern ist der Begriff der letzten (der Verwandtschaft) in diesem Zusammenhang mit seinem engern Gebrauch einstimmig, als er durch Gleichheit der Abstammung in beiden Fällen nicht ausreichend definiert werden kann, wiewohl freilich für die Bestimmung jenes engern Gebrauchs der Abstammungsbegriff unentbehrlich bleiben wird. ... Vielmehr beruht alle überhistorische Verwandtschaft der Sprachen darin, daß in ihrer jeder als ganzer jeweils eines und zwar dasselbe gemeint ist, das dennoch keiner einzelnen von ihnen, sondern nur der Allheit ihrer einander ergänzenden Intentionen erreichbar ist: die reine Sprache. (13)* Διότι αν οι γλώσσες δεν ήταν συγγενείς ως προς εκείνο που επιδιώκουν να εκφράσουν, ήτοι τη μία πανανθρώπινη πνευματική ουσία, ο άνθρωπος θα στερούταν κάθε δυνατότητας γεφύρωσης της διαφορετικότητάς τους. Αντ' αυτού, αντιτιθέμενες αυτές ως προς τα μεμονωμένα στοιχεία τους μόνο (λέξεις, προτάσεις, αλληλεξαρτήσεις αυτών), αντιτιθέμενες δηλαδή ως προς τον τρόπο εννοήσεως των πραγμάτων, βρίσκουν συμφιλίωση και αλληλοσυμπληρώνονται εντός εκείνου που όλες τους επιδιώκουν να εκφράσουν, ήτοι εντός του *εννοούμενου*. *Während nämlich alle einzelnen Elemente, die Wörter, Sätze, Zusammenhänge von fremden Sprachen sich ausschließen, ergänzen diese Sprachen sich in*

ihren Intentionen selbst. Dieses Gesetz, eines der grundlegenden der Sprachphilosophie, genau zu fassen, ist in der Intention vom Gemeinten die Art des Meinens zu unterscheiden. (13 - 14) ... Während dergestalt die Art des Meinens in diesen beiden Wörtern einander widerstrebt, ergänzt sie sich in den beiden Sprachen, denen sie entstammen. Und zwar ergänzt sich in ihnen die Art des Meinens zum Gemeinten. (14) Συνεπώς η μετάφραση δεν μπορεί να παρακωλύεται από μια κάποια ασυμβατότητα των εκάστοτε εκφραζόμενων, εντός των διαφορετικών γλωσσών, σκέψεων, καθώς αυτές δεν είναι παρά διαφορετικοί τρόποι επιμέρους σύλληψης και εκδήλωσης της ίδιας ουσίας, του ίδιου εννοούμενου.

Η δυσκολία λοιπόν του έργου της μετάφρασης, η οποία δεν πρέπει επ' ουδενί να θεωρηθεί συνεπαγόμενη το αδύνατο της επιτελέσεώς του, έγκειται μάλλον πολύ περισσότερο στην αέναη ανανέωση και αλλαγή των εκάστοτε ομιλούμενων από τον άνθρωπο γλωσσών εντός του ιστορικού γίνεσθαι *Es gibt eine Nachreife auch der festgelegten Worte (12) ... Denn wie Ton und Bedeutung der großen Dichtungen mit den Jahrhunderten sich völlig wandeln, so wandelt sich auch die Muttersprache des Übersetzers. (13)* και στην επιδίωξη, το χρέος της ίδιας ως μορφής, να συνδιαμορφώσει και να επιβλέψει την εξέλιξη αυτή μέχρι το ιστορικό τέλος τούτων. *Bei den einzelnen, den unergänzten Sprachen nämlich ist ihr Gemeintes niemals in relativer Selbständigkeit anzutreffen, wie bei den einzelnen Wörtern oder Sätzen, sondern vielmehr in stetem Wandel begriffen, bis es aus der Harmonie all jener Arten des Meinens als die reine Sprache herauszutreten vermag. So lange bleibt es in den Sprachen verborgen. Wenn aber diese derart bis ans messianische Ende ihrer Geschichte wachsen, so ist es die Übersetzung, welche am ewigen Fortleben der Werke und am unendlichen Aufleben der Sprachen sich entzündet, immer von neuem die Probe auf jenes heilige Wachstum der Sprachen zu machen: wie weit ihr Verborgenes von der Offenbarung*

entfernt sei, wie gegenwärtig es im Wissen um diese Entfernung werden mag. (14) Πιο συγκεκριμένα, έγκειται στην πρόθεση της μετάφρασης να οδηγήσει στην επανένωση των γλωσσών εντός της *Καθαρής Γλώσσας* και στην επιδίωξη από μέρους της του σκοπού αυτού δια της εντάξεως της ιδιαίτερης, υπερβαίνουσας τη διαμήνυση, ουσίας ενός πρωτοτύπου, ήτοι της ιδιαίτερης σκέψης που διαφαίνεται εντός του και που στο μεγαλύτερο μέρος της οφείλεται στη γλώσσα γραφής του, σε λογοτέχνημα μιας άλλης γλώσσας, ήτοι στα εκάστοτε μεταφράσματα. *Sie (die Aufgabe des Übersetzers) besteht darin, diejenige Intention auf die Sprache, in die übersetzt wird, zu finden, von der aus in ihr das Echo des Originals erweckt wird. (16)* Ως εκ τούτου, και δεδομένης πλέον της επιρροής που έχει η εκάστοτε χρήση μιας γλώσσας στην ίδια τη γλώσσα και κατ' επέκταση τη σκέψη των ομιλούντων αυτή, η οποία και καταδείχτηκε στο προηγούμενο μέρος της έρευνάς μας, καθίσταται κατανοητή η σημασία της μετάφρασης, τόσο της ίδιας ως μορφής όσο και των εκάστοτε επιτελέσεών της, για τη διαμόρφωση της γλωσσικής πραγματικότητας και της ιδιαίτερης σκέψης των αλλόγλωσσων πληθυσμών. Η μετάφραση δηλαδή, συνιστώσα κατ' ουσίαν έναν προσωρινό τρόπο αντιμετώπισης της ξενότητας των γλωσσών, *Damit ist allerdings zugestanden, daß alle Übersetzung nur eine irgendwie vorläufige Art ist, sich mit der Fremdheit der Sprachen auseinanderzusetzen. (14)* είναι επιφορτισμένη με το έργο της θέσεως αυτών στη συνεχή εκείνη επαφή μεταξύ τους που θα επιφέρει τον απαραίτητο εμπλουτισμό τους και θα συμβάλει, σε συνδυασμό με την προηγουμένως προταθείσα κριτική χρήση αυτών, στην απαιτούμενη εκλέπτυνσή τους ώστε να οδηγηθεί ο άνθρωπος και πάλι στην τέλεια έκφρασή του και συνεπώς την απόλυτη συνεννόησή του με τους ομοίους του. Εξ αυτού διαπιστώνεται λοιπόν και η σημασία του ορθού της επιτελέσεώς της, η οποία, ως πράξη λόγου σε ορισμένη γλώσσα, επηρεάζουσα τη γλώσσα αυτή, οφείλει να προσανατολίζεται ακριβώς στον

εμπλουτισμό της αυτό από τη γλώσσα πηγή και στην εν λόγω εκλέπτυνση της δια της διατήρησης της ουσίας της και του περιορισμού της συμβατικής, αναφορικής της χρήσης. Επιτυχώς μεταφρασμένο μέρος του πρωτοτύπου θεωρείται άλλωστε ό,τι στο εκάστοτε μετάφρασμα υπερβαίνει τη διαμήνυση, ήτοι ό,τι δεν συνιστά αναφορική χρήση της γλώσσας στόχου.

Ακριβώς για τον προσδιορισμό λοιπόν του ορθού αυτού της επιτελέσεως της μετάφρασης, καίριας σημασίας θεωρείται κατά τον Benjamin η διευκρίνιση της έννοιας της ακρίβειας, που σύμφωνα με τον ίδιο πρέπει να διέπει το μεταφράζειν, και η επαρκής διάκριση αυτής από εκείνην της ομοιότητας πρωτοτύπου και μεταφράσματος. *Wenn in den Übersetzungen die Verwandtschaft der Sprachen sich zu bewähren hat, wie könnte sie das anders als indem jene Form und Sinn des Originals möglichst genau übermitteln? Über den Begriff dieser Genauigkeit wüßte sich jene Theorie freilich nicht zu fassen, könnte also zuletzt doch keine Rechenschaft von dem geben, was an Übersetzungen wesentlich ist. In Wahrheit aber bezeugt sich die Verwandtschaft der Sprachen in einer Übersetzung weit tiefer und bestimmter als in der oberflächlichen und undefinierbaren Ähnlichkeit zweier Dichtungen.*

(12) Κατ' ουσίαν, για την επιτυχή επιτέλεση της εκάστοτε μεταφράσεως και τη μέγιστη δυνατή ικανοποίηση των επιταγών αυτής ως μορφής, ο μεταφραστής οφείλει, σύμφωνα με τον δοκιμιογράφο, να επιδιώκει την ακριβέστερη δυνατή επαναδιατύπωση του πρωτοτύπου στην εκάστοτε γλώσσα στόχο, επιδίωξη που δεν πρέπει να συγχέεται με την προσπάθεια παραγωγής μεταφράσματος προσομοιάζοντος στο πρωτότυπό του. Η εκάστοτε μεταφραστική επιτέλεση δηλαδή δεν νοείται, σύμφωνα και με τα όσα ειπώθηκαν κατά την εξέταση της μετάφρασης ως μορφής, μιμούμενη το νόημα του πρωτοτύπου να αποσκοπεί στο να ομοιάσει σε αυτό, καθώς τούτο όχι μόνο δεν ευσταθεί, ιδωμένης της μετάφρασης ως περαιτέρω

ανάπτυξης, συνεπώς και αλλαγής της ιδιαίτερης ιστορικής ζωής των πρωτοτύπων, ... *so ist hier erweisbar, daß keine Übersetzung möglich wäre, wenn sie Ähnlichkeit mit dem Original ihrem letzten Wesen nach anstreben würde. Denn in seinem Fortleben, das so nicht heißen dürfte, wenn es nicht Wandlung und Erneuerung des Lebendigen wäre, ändert sich das Original.* (12) αλλά και δεν συμβάλει στον απώτερο σκοπό της έκθεσης της υπεριστορικής συγγένειας των γλωσσών, μιας και η συγγένεια γενικότερα δεν συνεπάγεται αναγκαστικά και την ύπαρξη ομοιότητας. *Wenn in der Übersetzung die Verwandtschaft der Sprachen sich bekundet, so geschieht es anders als durch die vage Ähnlichkeit von Nachbildung und Original. Wie es denn überhaupt einleuchtet, dass Ähnlichkeit nicht notwendig bei Verwandtschaft sich einfinden muß.* (13) Αντί λοιπόν της επιδίωξης μιας κάποιας ομοιότητας μεταξύ μεταφράσματος και πρωτοτύπου, εκείνο που εννοείται δια της κατά δύναμιν ακριβούς μεταφοράς του πρωτοτύπου στην εκάστοτε γλώσσα στόχο και που τίθεται ως προαπαιτούμενο κάθε μεταφραστικής πράξεως είναι κατ' ουσίαν η επιδίωξη της πληρέστερης μεταφοράς της ιδιαίτερης ουσίας αυτού στο εκάστοτε μετάφρασμά του, η οποία και είναι εφικτή μόνο δια της πληρέστερης δυνατής ενσωματώσεως σε εκείνο του ιδιαίτερου τρόπου του έννοειν αυτού.

A. 2. 3. Μια άλλη προσέγγιση στις έννοιες της πιστότητας και της ελευθερίας

Για τη διασαφήνιση μάλιστα αυτού που εννοείται δια της ακρίβειας και τον επαρκή προσδιορισμό του τρόπου με τον οποίο αυτή επιτυγχάνεται κατά τη μεταφραστική διαδικασία, τον προσδιορισμό εν' ολίγοις του τρόπου με τον οποίο οφείλει να επιτελείται σύμφωνα με την προκείμενη θεωρία κάθε μετάφραση λογοτεχνικών έργων, ο Benjamin θέτει στο προσκήνιο της εξέτασής του τις, κεντρικές σε κάθε μεταφραστική θεωρία, έννοιες της πιστότητας και της ελευθερίας. Τούτες, δεδομένου του επαναπροσδιορισμού του σκοπού της

μετάφρασης και της διακρίσεως αυτού από την αναπαραγωγή του νοήματος του πρωτοτύπου, στην οποία και έβρισκαν, σύμφωνα με τις παραδοσιακές απόψεις περί μετάφρασης, τα θεμέλια τους, φαίνεται πλέον να έχουν χάσει τη χρησιμότητά τους για την προσπάθεια προτάσεως μιας συνεπούς πρακτικής της μετάφρασης. *Treue und Freiheit ... sind die althergebrachten Begriffe in jeder Diskussion von Übersetzungen. Einer Theorie, die anderes in der Übersetzung sucht als Sinnwiedergabe, scheinen sie nicht mehr dienen zu können.* (17) Οι έννοιες δηλαδή της ελευθερίας και της πιστότητας κατά τη μεταφραστική διαδικασία, ερμηνευθείσες σύμφωνα με τη παραδοσιακή τους χρήση ως ελευθερία στην αναπαραγωγή του πρωτοτύπου σύμφωνα με το νόημα και, στην υπηρεσία αυτής, πιστότητα έναντι της λέξης – *Freiheit der sinngemäßen Wiedergabe und in ihrem Dienst Treue gegen das Wort* – (17) δεν έχουν θέση στην προταθείσα από τον Benjamin μέθοδο επιτελέσεως της μετάφρασης, καθώς προϋποθέτουν ως σκοπό της ίδιας της μετάφρασης ακριβώς την αναπαραγωγή αυτή βάσει του νοήματος που η θεωρία του Benjamin απορρίπτει. Ιδωμένες όμως υπό το νέο φως που η θεωρία αυτή ρίχνει στη μετάφραση δια του εντοπισμού του σκοπού της στην ωρίμανση εντός των γλωσσών του σπόρου της *Καθαρής Γλώσσας*, αποκτούν μια νέα, καίρια σημασία για την πρακτική της.

Εκκινώντας λοιπόν ο Benjamin από τη έννοια της πιστότητας και εξετάζοντας τη σημασία της για τη μετάφραση ακόμα και εκτός συγκεκριμένου μεταφρασεολογικού πλαισίου, διαπιστώνει πως η ίδια στην ουσία της δεν συνάδει με την επιδίωξη της αναπαραγωγής του νοήματος. *Denn was kann gerade die Treue für die Wiedergabe des Sinnes eigentlich leisten?* (17) Τούτο καταδεικνύεται αρχικά από την επισήμανση πως η πιστότητα κατά τη μετάφραση μιας μεμονωμένης λέξης του πρωτοτύπου δεν επαρκεί σχεδόν ποτέ για την αναπαραγωγή του πλήρους νοήματος της λέξης αυτής στην εκάστοτε γλώσσα

στόχο, μιας και αυτό δεν εξαντλείται στο εννοούμενο παρά αποκτά την ιδιαίτερη ποιητική σημασία του ακριβώς δια της πρόσδεσης του εννοουμένου στον τρόπο του *έννοεῖν* εντός της συγκεκριμένης λέξης. *Treue in der Übersetzung des einzelnen Wortes kann fast nie den Sinn voll wiedergeben, den es im Original hat. Denn dieser erschöpft sich nach seiner dichterischen Bedeutung fürs Original nicht in dem Gemeinten, sondern gewinnt diese gerade dadurch, wie das Gemeinte an die Art des Meinens in dem bestimmten Worte gebunden ist.* (17) Ακόμα εναργέστερες αποδείξεις του μη συμβατού της πιστότητας με την αναπαραγωγή του νοήματος είναι η δυσχέρανση της δεύτερης από την πιστότητα στην αναπαραγωγή της μορφής του πρωτοτύπου, καθώς και η ολοκληρωτική ματαίωση αυτής από την πιστή, κατά λέξη απόδοση της σύνταξης του πρωτοτύπου. *Wie sehr endlich Treue in der Wiedergabe der Form die des Sinnes erschwert, versteht sich von selbst.* (18) *Gar die Wörtlichkeit hinsichtlich der Syntax wirft jede Sinneswiedergabe vollends über den Haufen und droht geradenwegs ins Unverständliche zu führen.* (17) Συνεπώς η πιστότητα, η οποία και εξασφαλίζεται κατ' ουσίαν από την κατά λέξη απόδοση του πρωτοτύπου, δεν μπορεί να υπαγορεύεται από κάποιο προσανατολισμό στην αναπαραγωγή του νοήματός του. *Demgemäß ist die Forderung der Wörtlichkeit unableitbar aus dem Interesse der Erhaltung des Sinnes.* (18) *Notwendigerweise muß also jene Forderung; ... aus triftigeren Zusammenhängen verstanden werden.* (18) Αντίθετα, η απαίτηση για πιστή, κατά λέξη απόδοσή του δικαιολογείται πολύ περισσότερο από τον καταδειχθέντα στη μεταφραστική θεωρία του Benjamin σκοπό της μετάφρασης, καθώς δια της εν λόγω πιστότητας κατά τη μεταφραστική διαδικασία εκτίθεται με τον πλέον εναργή τρόπο η εσωτερική εκείνη συνάφεια των γλωσσών που καθιστά εφικτή τη γεφύρωση της διαφορετικότητάς τους και, υπό το πρίσμα τούτο, είναι ακριβώς η πιστότητα αυτή που εξασφαλίζει, παρέχοντας την οδό για την

επίτευξη της, την προαναφερθείσα, απαιτούμενη στη μετάφραση, ακρίβεια. Η επιδιωκόμενη δηλαδή σε κάθε μεταφραστική επιτέλεση ακρίβεια επαφίεται στην πιστή, κατά λέξη απόδοση του εκάστοτε πρωτοτύπου η οποία θα επιτρέψει την ενσωμάτωση εκείνη του ιδιαίτερου τρόπου του έννοειν αυτού στο εκάστοτε μετάφρασμά του, σε γλωσσική δηλαδή παραγωγή μιας άλλης γλώσσας, εκθέτοντας έτσι την *υπεριστορική συγγένεια* γλώσσας πηγής και γλώσσας στόχου και οδηγώντας στην εξέλιξη εκείνη της δεύτερης από την υψηλή ζωή της πρώτης που θα τη φέρει εγγύτερα στην *Καθαρή Γλώσσα*. *Wie nämlich Scherben eines Gefäßes, um sich zusammenfugen zu lassen, in den kleinsten Einzelheiten einander zu folgen, doch nicht so zu gleichen haben, so muß, anstatt dem Sinn des Originals sich ähnlich zu machen, die Übersetzung liebend vielmehr und bis ins Einzelne hinein dessen Art des Meinens in der eigenen Sprache sich anbidden, um so beide wie Scherben als Bruchstück eines Gefäßes, als Bruchstück einer größeren Sprache erkennbar zu machen.* (18) Και είναι ακριβώς για την επιδίωξη του σκοπού αυτού μέσω της *πιστότητας* που η μετάφραση πρέπει να παραιτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την πρόθεση να διαμηνύσει κάτι, ήτοι από το νόημα, και να αφεθεί ελεύθερη ως προς αυτό ώστε εντός της εκάστοτε επιτελέσεώς της να μη διαφαίνεται αναπαραχθείσα η πρόθεση του πρωτοτύπου αυτής, η ίδια δηλαδή η επιδίωξή του να εκφράσει τη βαθύτερη ουσία του ως γλωσσικό μόρφωμα, μα ο τρόπος με τον οποίο η προκειμένη επιτέλεση επιδιώκει την έκφραση τούτης, ήτοι η ιδιαίτερη δική της πρόθεση, ως συμπλήρωση και αρμονία στη γλώσσα στόχο. *Eben darum muß sie von der Absicht, etwas mitzuteilen, vom Sinn in sehr hohem Maße absehen ... Dagegen kann, ja muß dem Sinn gegenüber ihre Sprache sich gehen lassen, um nicht dessen intentio als Wiedergabe, sondern als Harmonie, als Ergänzung zur Sprache, in der diese sich mitteilt, ihre eigene Art der intentio ertönen zu lassen.* (18)

Προχωρώντας εν συνεχεία στην εξέταση της έννοιας της ελευθερίας, τούτη, προσεγγιζόμενη σύμφωνα με τις παραδοσιακές απόψεις περί τη μετάφραση, κατά τις οποίες και θεωρείτο αντιτιθέμενη εκείνη της πιστότητας, φαίνεται πλέον, δεδομένου του επαναπροσδιορισμού της σημασίας της πιστότητας για την πρακτική της μετάφρασης και των επαυξημένων αξιώσεων αυτής κατά τη θεωρία του Benjamin, να έχει χάσει εξ' ολοκλήρου το κύρος και την αξία της. *Wenn Treue und Freiheit der Übersetzung seit jeher als widerstrebende Tendenzen betrachtet wurden, so scheint auch diese tiefere Deutung der einen beide nicht zu versöhnen, sondern im Gegenteil alles Recht der andern abzusprechen. Denn worauf bezieht Freiheit sich, wenn nicht auf die Wiedergabe des Sinnes, die aufhören soll, gesetzgebend zu heißen? (18 - 19)* Επανεξετασθέντος όμως του προσανατολισμού της και ιδωμένης αυτής ως αφορούσας, όχι στον τρόπο αποδόσεως του εκάστοτε πρωτοτύπου, μα στον τρόπο χρήσεως της εκάστοτε γλώσσας στόχου, διαπιστώνεται πως είναι χάρη σε αυτήν που καθίσταται εφικτή η προαναφερθείσα πιστή απόδοση του πρωτοτύπου και η επιδιωκόμενη εξέλιξη της εν λόγω γλώσσας. *Nicht aus dem Sinn der Mitteilung, von weichem zu emanzipieren gerade die Aufgabe der Treue ist, hat sie (die Freiheit der Übersetzung) ihren Bestand. Freiheit vielmehr bewährt sich um der reinen Sprache willen an der eigenen. (19)* Διότι ο μεταφραστής, κατά την εκάστοτε επιτέλεση του μεταφραστικού του έργου, καλείται να σπάσει σαθρούς φραγμούς της δικής του γλώσσας προκειμένου να απελευθερώσει εντός της, δια της πιστής αποδόσεως του πρωτοτύπου, την υπερβαίνουσα τη διαμήνυση ουσία αυτού, ήτοι τα σπέρματα εκείνα της Καθαρής Γλώσσας που βρίσκονται εξορισμένα στη γλώσσα γραφής του. Τούτο ακριβώς είναι που επικυρώνει και τη νέα αυτή σημασία της έννοιας της ελευθερίας για την πρακτική της μετάφρασης. *Jene reine Sprache, die in fremde gebannt ist, in der eigenen zu erlösen, die im Werk gefangene in der*

Umdichtung zu befreien, ist die Aufgabe des Übersetzers. Um ihretwillen bricht er morsche Schranken der eigenen Sprache ... (19)

A. 2. 4. Το ιδεώδες κάθε μετάφρασης

Τούτων λεχθέντων, μπορούμε λοιπόν να καταλήξουμε πως η μετάφραση συνιστά μορφή τέχνης αποβλέπουσα σε ένα ιδανικό, ήτοι την, δια της συμφιλίωσης των αντιθετικών τρόπων του έννοειν και της ενώσεώς των αλληλοσυμπληρούμενων προθέσεων των ανθρωπίνων γλωσσών, ανάδυση της μίας πλήρως εκφράζουσας το ανθρώπινο πνεύμα γλώσσας, ήτοι της *Καθαρής Γλώσσας*, η οποία και δεν εννοεί πλέον τίποτα παρά συνιστά το *Εννοούμενο* εκείνο που όλες επιδιώκουν να εκφράσουν. *Von diesem sie zu entbinden, das Symbolisierende zum Symbolisierten selbst zu machen, die reine Sprache gestaltet der Sprachbewegung zurückzugewinnen, ist das gewaltige und einzige Vermögen der Übersetzung. In dieser reinen Sprache, die nichts mehr meint und nichts mehr ausdrückt, sondern als ausdrucksloses und schöpferisches Wort das in allen Sprachen Gemeinte ist, trifft endlich alle Mitteilung, aller Sinn und alle Intention auf eine Schicht, in der sie zu erlöschen bestimmt sind.*(19) Ως τέτοια λοιπόν η μετάφραση επιστρατεύει για την εκάστοτε επιτέλεσή της τη *λεκτική* εκείνη *πιστότητα* έναντι του εκάστοτε πρωτοτύπου, η οποία, σε συνδυασμό με την, επίσης επικυρωνόμενη από τη μετάφραση ως μορφή, *ελευθερία* έναντι της εκάστοτε γλώσσας στόχου, θα επιφέρει την επιδιωκόμενη *ακριβή* μεταφορά της υπερβαίνουσας τη διαμήνυση ουσίας του πρωτοτύπου στη γλώσσα στόχο και συνεπώς την έκθεση της κρυφής συνάφειας γλώσσας πηγής και γλώσσας στόχου και την ωρίμανση εντός της δεύτερης του σπόρου της *Καθαρής Γλώσσας*. Το κατά πόσο όμως μπορεί σε κάθε μεταφραστική επιτέλεση να ικανοποιηθούν οι επιταγές αυτές της μετάφρασης ως μορφής και να επιτευχθεί ο εν λόγω στόχος της εξαρτάται από τη σημασία του πρωτοτύπου ως λογοτεχνήματος, ήτοι από τη

μεταφρασιμότητά του. Διότι όσο περισσότερο τούτο συνιστά διαμήνυση τόσο λιγότερα έχει να κερδίσει από αυτό η μετάφραση ενώ όσο υψηλότερο είναι ως προς τη σύνθεση του τόσο πιο πολύ εξακολουθεί να είναι μεταφράσιμο ακόμα και με το πιο φευγαλέο άγγιγμα του νοήματος του. *Wie weit eine Übersetzung dem Wesen dieser Form zu entsprechen vermag, wird objektiv durch die Übersetzbarkeit des Originals bestimmt. Je weniger Wert und Würde seine Sprache hat, je mehr es Mitteilung ist, desto weniger ist für die Übersetzung dabei zu gewinnen, bis das völlige Übergewicht jenes Sinnes, weit entfernt, der Hebel einer formvollen Übersetzung zu sein, diese vereitelt. Je höher ein Werk geartet ist, desto mehr bleibt es selbst in flüchtigster Berührung seines Sinnes noch übersetzbar.* (20)

Επί τη βάσει αυτού καταλήγει λοιπόν ο Benjamin πως το ιδεώδες, το αρχέτυπο κάθε μετάφρασης είναι η διάστιχτος ερμηνεία των ιερών κειμένων, ήτοι κειμένων εξ' ολοκλήρου υπερβαίνοντων τη διαμήνυση, τα οποία ανήκουν άμεσα, κατά λέξη και χωρίς την παρέμβαση του νοήματος στην Καθαρή Γλώσσα και δια τούτου είναι καθ' ολοκληρίαν μεταφράσιμα, και βέβαια όχι χάριν των ίδιων, αλλά μόνο χάριν της γλώσσας. *Wo der Text unmittelbar, ohne vermittelnden Sinn, in seiner Wörtlichkeit der wahren Sprache, der Wahrheit oder der Lehre angehört, ist er übersetzbar schlechthin. Nichtmehr freilich um seiner-, sondern allein um der Sprachen willen. ... Denn in irgendeinem Grade enthalten alle grollen Schriften, im höchsten aber die heiligen, zwischen den Zeilen ihre virtuelle Übersetzung. Die Interlinearversion des heiligen Textes ist das Urbild oder Ideal aller Übersetzung.*(21) Έχοντας τούτο κατά νου καθίσταται λοιπόν σαφές πως η εν λόγω πρακτική δεν είναι ποτέ πλήρως εφαρμόσιμη στην περίπτωση των λοιπών κειμένων, παρά ενδεικτική του προσανατολισμού και της στάσης που οφείλει ο μεταφραστής έναντι τούτων για την, βάσει της μεταφρασιμότητάς τους, επιτυχέστερη επιτέλεση από μέρους του της μετάφρασής τους και ως τέτοια προτείνεται εδώ

για την εξασφάλιση μιας ηθικά συνεπούς στάσης απέναντι στη μετάφραση, αποβλέπουσας στη διασφάλιση της ουσίας των γλωσσών, η οποία και κρίνεται, τώρα, στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, πιο απαραίτητη από ποτέ ώστε να εξακολουθήσει ο άνθρωπος να κινείται στον δρόμο για την επίτευξη της επιθυμητής οικουμενικότητας.

B. Η αναζήτηση της Καθαρής Γλώσσας

B. 1. 1. Οι διάφορες εκφάνσεις της αναζήτησης της Καθαρής Γλώσσας και η θεωρία του Benjamin εντός αυτού του πλαισίου. (Αντί επιλόγου)

Έχοντας πλέον απαντήσει τα κεντρικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας επί τη βάση των δοκιμίων του Benjamin και διαμορφώσει μια σφαιρική εικόνα για την ευρύτερη γλωσσοθεωρητική και μεταφρασεολογική θεωρία που προτείνεται δια τούτων, διαπιστώνεται πως κεντρική θέση σε αυτήν παρουσιάζει η έννοια της *Καθαρής Γλώσσας*, ήτοι, για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια του Κεντρωτή, του ενός εκείνου και απολύτως έγγλωσσου επικοινωνιακού τύπου όλων των ανθρώπων πάντων των αιώνων και πασών των εποχών, που εγγυάται την ασφάλεια της απολύτως ακώλυτης επικοινωνίας. (Κεντρωτής, *Στις Κερκίδες του Λόγου* 21) Δεδομένης λοιπόν της σημασίας της προκείμενης έννοιας για την εδώ προσέγγιση των ζητούμενων μας και ιδωμένης αυτής ως δηλωτικής της γενικότερης επιθυμίας του ανθρώπου για πλήρη έκφραση του, απόλυτη κατανόηση από μέρους του των λοιπών ανθρώπων και γνώση του κόσμου γύρω του και της αλήθειας, σκόπιμο κρίνεται εδώ να σταθούμε λίγο παραπάνω σε τούτη.

Ποικίλες είναι λοιπόν οι μορφές με τις οποίες έχει κάνει την εμφάνισή της μέσα στην πάροδο της ιστορίας, φέρουσα το όνομα της *Καθαρής Γλώσσας*, η εν λόγω επιθυμία του

ανθρώπου. Καταπώς πληροφορούμαστε από τον Eco, δεν είναι λίγοι εκείνοι που, εκκινώντας εκ της ιδέας που εκφράζει η έννοια της *Καθαρής Γλώσσας*, επιχείρησαν είτε να ανακαλύψουν εκ νέου τη θεία αυτή γλώσσα των πρωτόπλαστων, είτε να δημιουργήσουν μια νέα γλώσσα της λογικής προικισμένη με την απολεσθείσα τελειότητα εκείνης. Άλλοι πάλι προσανατολίστηκαν στην εύρεση μιας διανοητικής γλώσσας κοινής σε όλους τους λαούς, προσπάθειες από τις οποίες και αναδύθηκαν επινοημένες διεθνείς γλώσσες όπως η Εσπεράντο, ενώ ακόμα επιδιώκεται να τεθούν οι βάσεις μιας «νοητικής» γλώσσα κοινής για ανθρώπους και υπολογιστές. (Eco, *Περί λογοτεχνίας* 113 - 114) Ενδιαφέρον παρουσιάζει ακόμα η στάση εκείνη έναντι του ζητουμένου της *Καθαρής Γλώσσας* που γεννά ποίηση και λογοτεχνία χαρακτηριζόμενη και η ίδια από μεγάλες διακυμάνσεις ως προς τον ιδιαίτερο προσανατολισμό των εκάστοτε υοθετούντων αυτή. Μεταξύ τούτων ενδεικτικές είναι η φιλοδοξία εκείνη του Δάντη να προτείνει δια της ποιητικής του παραγωγής ένα ορισμένο ποιητικό ιδίωμα εγγίζον την αδαμιαία γλώσσα καθώς και η εκκινούσα από παρόμοιους προβληματισμούς με αυτούς του Δάντη, ήτοι από βλέψεις αντιμετώπισεως του μεταβαβελικού χάους, μα καταλήγουσα εν τέλει στην εκθείαση της γλωσσικής ποικιλίας, συνδυαστική πληθώρας γλωσσών, λογοτεχνική παραγωγή του Joyce. (Eco, *Περί λογοτεχνίας* 116 - 118) Αποκλίνουν από τις γλωσσοπλαστικές κατευθύνσεις τούτων μα εξίσου αξιομνημόνευτο μεταξύ των λογοτεχνικών αναζητήσεων της *Καθαρής Γλώσσας* διακρίνεται και το λογοτεχνικό έργο του Borges. Θεωρώντας αυτός τη γλώσσα το ιδιαίτερο σύμπαν στο οποίο ενοικεί ο άνθρωπος, θέση του που φανερώνεται ολοκάθαρα από την ταύτιση του σύμπαντος με τη *Βιβλιοθήκη της Βαβέλ* στο ομώνυμο έργο του, και εκκινώντας εκ της συνειδητοποιήσεως του ανέφικτου της κατάκτησης της καθολικής γλώσσας της απόλυτης γνώσης, συνειδητοποίηση την οποία και δηλώνει έμμεσα στο έργο του αυτό, αφιερώνεται εν

τέλει στη εξιστόρηση της αναζήτησης της γλώσσας αυτής και ως εκ τούτου στην τρόπο τινά φιλοσοφική - λογοτεχνική εξύμνηση τούτης. (Borges, 38, 41) Κατά τον Eco, με τη στάση του αυτή ο Borges συμμετέχει στην εξωθούμενη εκείνη από το όνειρο της *Καθαρής Γλώσσας* εξέλιξη της γλώσσας που μεταχειρίζεται, όχι επεμβαίνοντας τόσο, όπως οι προαναφερθέντες αυτού, στις λέξεις, ήτοι το σημαίνον, μα απασχολούμενος κυρίως με τις ιδέες, το σημασιόμενο, που, ως μονάδες και αυτές της γνώσης, ωθούν τις λέξεις να αγγίξουν νέους και πρωτοφανείς ορίζοντες. (Eco, *Περί Λογοτεχνίας*, 143 - 144)

Εντός του πλαισίου αυτού λοιπόν ιδιαίτερα συνειδητοποιημένη διακρίνεται και η υιοθετηθείσα από τον Benjamin προσέγγιση της ιδέας που αντικατοπτρίζει η έννοια της *Καθαρής Γλώσσας* και η γλωσσική - μεταφρασεολογική θεωρία που προτείνεται επί τη βάση τούτης. Αυτή, έχοντας από τη μια ως αρχή της την αναγνώριση τόσο της εξωτερικής όσο και της εσωτερικής (ως προς τον τρόπο εννοήσεως του κόσμου) διαφορετικότητας και μοναδικότητας των εκάστοτε ομιλούμενων από τον άνθρωπο γλωσσών, και θεμελιωνόμενη από την άλλη στην παραδοχή της ύπαρξης μιας κοινότητας όλων τούτων, την οποία εντοπίζει στη *Καθαρή Γλώσσα*, υποδεικνύει το πεδίο εκείνο συμφιλίωσης, που προτείνει ο Κεντρωτής, των, ιδωμένων στην απόλυτη εκδοχή τους, εκ διαμέτρου αντίθετων απόψεων περί τη γλώσσα, ήτοι των θεωριών περί σχετικισμού και καθολικών του λόγου. (Κεντρωτής, *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης* 96 -100) Τοιουτοτρόπως επιτυγχάνει τη μη παραγνώριση της ιδιαίτερης ουσίας κάθε γλώσσας, μεριμνώντας για τη διατήρηση τούτης, ενώ παράλληλα επαληθεύει και δικαιολογεί το εφικτό της διαγλωσσικής επικοινωνίας γενικότερα και της μετάφρασης ειδικότερα. Ως εκ τούτου, η κατά Benjamin έννοια της *Καθαρής Γλώσσας*, αν και, όπως αναφέρει ο Eco, δεν αντιστοιχεί σε μια υπαρκτή γλώσσα και, δεδομένων των επιρροών του Benjamin από τις καββαλιστικές παραδόσεις, δεν μπορεί να απαρνηθεί τις

μυστικιστικές καταβολές της (Eco, *The Search for the Perfect Language* 345), χάρη στην αυστηρότητα με την οποία τη χειρίζεται ο δοκιμιογράφος δια να οδηγηθεί στα συμπεράσματά του και ιδωμένη ως υποδεικνύουσα τη κοινή εκείνη βάση απάντων των γλωσσών που καθιστά δυνατή τη διαγλωσσική επικοινωνία εν γένει, επιτρέπει τη σύσταση μιας διόλου στερούμενης επιστημονικής αξίας θεωρίας περί τη γλώσσα και τη μετάφραση· μιας θεωρίας τρόπον τινά λυτρωτικής μα και αυστηρής συνάμα, αποβλέπουσας, δια της αέναης εξέλιξης και ουσιώδους αλληλεπίδρασης των γλωσσών, στη μέγιστη εκείνη δυνατή σύλληψη του ιδιαίτερου πνεύματος και συναίσθησης του πολιτισμικού σύμπαντος κάθε γλώσσας από όλους τους ανθρώπους που και ο ίδιος Eco διακρίνει ως τη μοναδική δυνατότητα καλύψεως του επικοινωνιακού χάσματος των αλλόγλωσσων πληθυσμών. (Eco, *The Search for the Perfect Language* 350 - 351, 353)

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Benjamin, Walter. „Die Aufgabe des Übersetzers.“ *Gesammelte Schriften*, herausgeben von Tillman Rexroth, vol IV-I, Suhrkamp Verlag, Frankfurt a.M. 1991, SS. 9-21. Internet Archive, ia600501.us.archive.org/16/items/GesammelteSchriftenBd.4/BenjaminGs4.pdf Zugriffen am 15 Januar 2020.
- Benjamin, Walter. „Über Sprache überhaupt und über die Sprache des Menschen.“ *Gesammelte Schriften*, herausgeben von Rolf Tiedemann & Hermann Schweppenhäuser, vol. II-I, Suhrkamp Verlag, Frankfurt a.M. 1991, SS. 140-157. Internet Archive, ia800207.us.archive.org/6/items/GesammelteSchriftenBd.2/BenjaminGs2.pdf . Zugriffen am 15 Januar 2020.
- Borges, Jorge Luis. «La biblioteca de Babel.» *Ficciones*, La Cueva, San Carlos, Venezuela 1944, pág. 38-42. DDOOSS, ddooss.org/libros/Jorge_Luis_Borges_ficciones.pdf . Accedido el 15 de Enero de 2020.
- Eco, Umberto. “ Translation (σελ. 344-351) & The Gift to Adam (σελ. 351-353).” *The Search for the Perfect Language*, translated by James Fentress, Blackwell Publishing, Oxford 1995. is.muni.cz/el/1421/podzim2017/LJMedB25/um/seminar_4/Eco_The_Search_for_the_Perfect_Language.pdf . Masarykova Univerzita, Accessed 15 January 2020.

- Benjamin, Walter. «Για τη γλώσσα εν γένει και για τη γλώσσα του ανθρώπου» *Δοκίμια Φιλοσοφίας της Γλώσσας*, μετάφραση, εισαγωγή, επιμέλεια Φώτης Τερζάκης, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 1999, σελ. 35-58. WordPress, kritikitheoria.files.wordpress.com/2015/09/walter-benjamin-filosofia-tis-glossas.pdf . Τελευταία πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2020.
- Benjamin, Walter. «Η αποστολή του μεταφραστή.» *Η αποστολή του μεταφραστή και άλλα κείμενα για τη γλώσσα*, μετάφραση Γιώργος Σαγκριώτης, Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2014, σελ. 19 - 59.
- Eco, Umberto. «Το πορτρέτο του καλλιτέχνη ως bachelor (σελ. 108 - 132) και Μεταξύ της Λα Μαντσα και της Βαβέλ (σελ. 133 - 148).» *Περί Λογοτεχνίας*, μετάφραση Έφη Καλλιφατίδη, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002.
- Liddell, Henry George & Scott, Robert. «λόγος και νόησις.» *Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας*, Εκδόσεις Πελεκάνος, Αθήνα 2007. http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/index.html . Τελευταία πρόσβαση 9 Ιουνίου 2020.
- Δημητράκος, Δημήτρης. «γλῶσσα (σελ. 1653 - 1654), λόγος (σελ. 4367 - 4369) , μετάφρασις (σελ. 4636), νοῶ (σελ. 4934 - 4935) και σκέψις (σελ. 6558 -6559).» *Μέγα Λεξικόν Ὄλης Της Ελληνικῆς Γλώσσας*, τ. Α- ΙΕ, Δομή, Αθήνα 1953.
- Ινστιτούτο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη]. «ενδιάθετος (σελ. 465), λόγος (σελ. 860) και σκέψη (σελ. 1217).» *Λεξικό της Κοινῆς Νεοελληνικῆς*, 1998, 6η ανατ. με βελτιώσεις, Θεσσαλονίκη 2006.

- Κεντρωτής, Γιώργος. «Γλώσσα και γνώση εν σχέση προς τη μετάφραση.» *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*, Δίαυλος, Αθήνα 1996. (σελ. 90 - 113).
- Κεντρωτής, Γιώργος. «Η γλώσσα ως μέσο επικοινωνίας (σελ. 13 - 21) Ένα κείμενο του Παζολίνι για το ποδόσφαιρο (σελ. 93 - 102) και Μεταφραστικής ορολογίας επίσκεψις (σελ. 105 -123).» *Στις Κερκίδες του Λόγου*, Δίαυλος, Αθήνα 2007.